

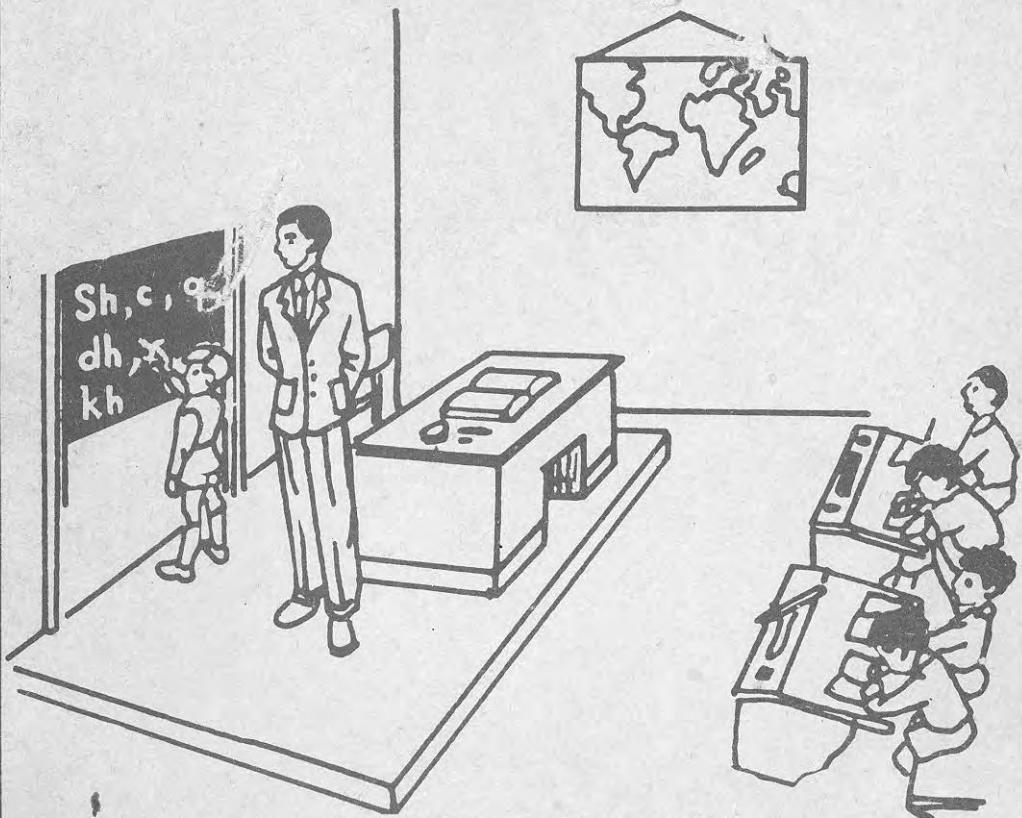
JAMHURIYADDA DIMOQRADIJA SOMALIYA

Wasaradda Waxbarashada Iyo Barbaarlinta

Buugga Labaad

A F K A

DUGSIYADA HOOSE

GUDDIGA AF SOMALIGA

— MUQDISHO 1972 —

JAMHURIYADDA DIMOQARADIGA SOMALIYA
WASARADDA
WAXBARASHADA IYO BARBAARINTA

————— «O» —————

BUUUGGA LABAAD
AFKA
DUGSIYADA HOOSE

* * *

GUDDIGA AF SOMALIGA
— MUQDISHO 1972 —

DIGNIINTA MACALLINKA

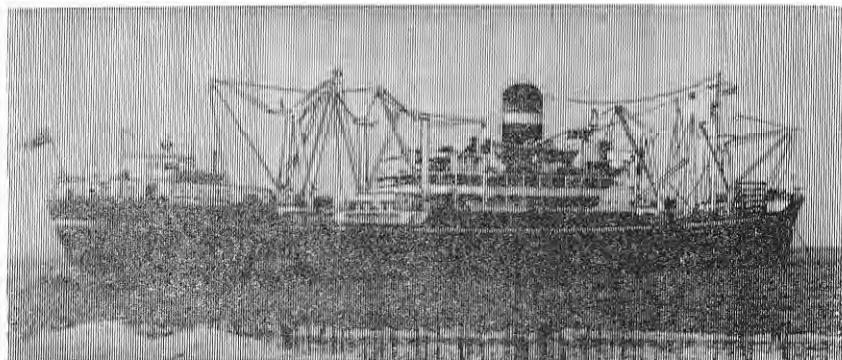
Buuggani waa kii labaad ee afka, looguna talo galay Dugsiga Hoose ee carruurta somaliyeed, wuxuuna ka kooban yahay 69 cashar oo kala jaad ah.

Inkastoo buuggani ku qoran yahay afkii hooyo, haddana waxaa macallinka laga codsanaya inuu fiiro gaar ah u yeesho siduu ugu fududeyn lahaa erayada ardayga u cusub ee ku jira casharrada buuggan ku qoran.

Waxaa kaloo aad buuggan ka heleysaa 22 masawir ee mid waliba ku saabsan yahay wax micne ama qiimo gaar ah leh.

Waxaan ku kalsoon nahay in buuggani waxfar weyn u yeelan doono ardada Dugsiga Hoose ee san nadka labaad.

————— «:O:» ————

BADDA IYO MARKABKA

Waa bad, waa biyo dhanaan. Waa caaridaa. Caariga bal day. Aan dabaalanno. Waa hirar dardaran oo aan deli dhacayn oo doonyo sida.

Badda maxaa ku jira? Kalluun baa ku jira. Yaa soo jillaabay kallunka? Jamac baa soo jillaabay. Muxuu ku soŋ jilaabay? Wuxuu kuu soo jillaabay Jilib (maqaalin).

Waa markab, waa magaalo yar oo badda dhex maraysa. Muxuu qaadaa? Wuxuu qaadaa maal. Bil buu sii maqnaadaa, dhul kale buu tagaa. maalkuu ku dejiyaa.

Maalmo ka dib maal buu soo qaadaa. Qoorriga Suweys buu soo maraa.

Todobaad buu soo maqnaadaa, Xamar buu yimaa-daa. Maalkuu ku dejiyaa.

Markabku kumanyaal baabuur ka mug weyn. Ina keen bal aan soo daawannee.

Layli :

1. Kallunka sidee loo dabtaa?
2. Badda ma ku dabaalan kartaa?

3. Waxaad sheegtaa ka dibna qortaa, waxaa markabku ka qaado dhulkeenna ama uu ka keeno dhulalka shisheeyaha.

Casharka 2

J I R K A D A D K A

Dadka Ilaah baa uumay. Aabbe iyo hooyo baana dhalay. Yaa shegi kara korka dadka magacyada loo yaqaan? Ardaydii intoodii badnayd waa aamuseen. Liban baa yiri «Anaa shegi kara». Korka dadku wuxuu u qabsamaa: madaxa, saab iyo addimo.

Mahadna wuxuu tilmaamay madaxa: timo, indho, af, san, faruuryo, carrab iyo ilko.

Shukri waxay sheegtay saabka: xabad, feero, calool.

Hodanna waxay sheegtay addimada: gacmo, xusul, calaacal, lug, jilib, cag iyo faro.

Macallinkii aad buu u ammaanay wiilashii iyo gab-dhihi sheegay magacyada jirka, wuxuuna faray ardada intooda kale inay aad u bartaan casharkaas.

Layli :

1. Jirka dadku intee buu u qaybsamaa?

2. Lixda Lixaad bal wax ka sheeg?

*....Innagu waxaan dhisaynaa qaran Somali wada jira oo xoog leh, kuna dhisan wanaag iyo nabad.

*...Jaalle Maxamad Siyad Barre, Madaxweynaha Jamhuriyadda Dimoqradiiga Somaliya (Oktobar 23, 1969).

Casharka 3

N A X A R I I S T A X O O L A H A

Xooluhu wax badan bay ina taraan. Xoolaha waxaynu ka helnaa hilib aynu cunno, caano aynu dhanno, gaadiid aynu raranno iyo harag aynu waxyaalo badan ka suubsano.

Sidaas daraadeed waa inaynu xoolaha u naxariisan-naa.

Gaar ahaan, waa inaan u naxariisanna shimbiraha, naflayda yaryar iyo xoolaha aan ku nool nahay. Waa inaan shimbiraha la dilin, buulkoodana la dumin.

Xoolaha aan ku nool nahayna waa inaan geesahooda, indhahooda, addimadooda iyojirkooda oo dhan wax loo dhimin. Maxaa yeelay iyaguba sideenna oo kale bay naf u leyihiiin.

Layli :

1. Xoolaha iyo dadku maxay ku kala duwan yihiin?

2. Ardaygii riyaha dila ma jeceshahay?

Casharka 4

H U F N A A N T A

Goortaad toostid sidee yeeshee? Gortaan tooso waan rumaydaa, waan faro xashaa, waan fool dhaqdaa, rumaydaa, waan faro xashaa, waan fool dhaqdaa, waan Dabadeedna? Waan quraacdaa, waan faro xashaa, waan dufan tirtaa, waan labbistaa, oo dugsigaan aadaa. Harkiina? Waan faro xashaa, Waan qadeeyaa, misana

waan, waad, wuu, way.

Waan qoray

Waad qortay

Wuu qoray

Way qortay

waan, waad, way, la.

Waan qornay

Waad qorteen

Way qoreen

Waa la qoray

Casharka 6

HEES WADDANI AH

Kulmiyaa la suree

1. Waa kii aynu rabnoo

Kifaaxii u galnee

Somalaay kulligiin

Kulmiyaa la suree

Kadabaa dhaha eey

Kadabaa kadabaa

2. Kadeedkii ka baxnoo

Kaallintenna galnee

Somalaay kulligiin

Kulmiyaa la suree

Kadabaa dhaha eey

Kadabaa kadabaa

waan gacmo dhaqdaa, waan dufan tirtaa ka dibna waan nastaa. Galabtiina? Waan mayrtaa oo waan cayaaraa. Fiidkiina? Waan faro xashaa, waan casheeyaa, waan dufan tirtaa, waan rumaydaa, waan cago dhaqdaa, mar-kaasna waan seexdaa.

Dadka, hortiisa laguma xaakoodo, faraha laguma siinsado. Aftir baa lagu duufsadaa.

Layli :

1. Maalin walba maxaad samaysaa?
2. Haddii faruhu kaa wasakhoobaan maxaad samay-saa?
3. Dadka hortiisa haddii xaako kugu qabato maxaad yeeli lahyad?

Casharka 5

B A Q L A H A

Baqlaha, fardaha iyo dameeraha waxaa la isku yi-raahdaa gammaan. Baqluhu isma dhalaan ee dameeraha iyo fardaha baa iska dhala.

Baqluhu dameeraha ka xoog badan, fardahana ka xoog yar. Iyagu dameeraha waa ka dheereyaan, fardahase waa ka gaabiyaan.

Layli :

1. Wuxaad qortaa sheeko yar sida taas baqlaha oo kale.
2. Baqlaha iyo dameeraha yaa dheereeya?

3. Kun faciis la cadaab
- Kufrigii erinnee
- Somalaay kuligaa
- Kulmiyaa la suree
- Kadabaa dhaha eey
- Kadabaa kadabaa

Casharka 7

SHEEKADI NEBI ADAN

Nebi Adan, nabadi korkiisa ha ahaatee, aabbe iyo hooyaba ma lahayn. Ilahay Nebiga wuxuu ka abuuray dhoobo. Haweeneydiisuna waxay ahayd Xawo. Markii Nebiga la abuuray buu Ilahay malaaigtiisa ku yiri, «Adan u sujuuda». Markaassa Malaaigtii u sujuuddey, Ibliis ma ahee !

Ibliisna, shartiisa Eebbe ha innaga hayee, waa shaydaannada kan ugu weyn. Markaasaa Ilahay u carooday Ibliis oo naxariistiisa ka fogeyey. Ilahay isagaa awood lehe, Nebigii iyo Xawo buu ku yiri «Jannada ku jira, oo wax kasta ka cuna wax kastana ka cabba, laakiin, geedkaas mirihiisa ha taabannina.

Ibliis baa Adan iyo Xawo u sheeka xumeeyey, oo wuxuu ku yiri: «Geedka la idiin diiday waa geed wanagsan ee iska cuna. Markaasay cuneen mirihii. Markaasa Ilahay labadiiba Jannada ka soo saaray. Kolkaasay adduunka yimaadeen oo carruur badan ku dhaleen. Carruurtoodiina way tarantay, oo ubad badan bay sii dhaleen.

Dadka oo dhan wuxuu ka tarmay Adan iyo Xawo ayagaana u waalid ah.

Iayli :

1. Erayadaan weero ka samee.
Eebbe, Jannadu, carooday, iska cun.
Ka jawaab su'aalahsan.
1. Maxa Eebbe Ibliis carooday?
2. Adan iyo Xawo, maxaa Jannada looga saaray?

Casharka 8

EDEBTA CUNTADA

Sudi waa inan edeb leh.

Maryan waa inan edeb leh.

Labadaas oo walaala ah, waxay leeyihiin qol ay wax ku akhristaan markay gurigooda Joogaan. Habeen habeennada ka mid ah iyagoo buuggii labaad oo afka akhrisanaya, ayaa hooyadood Cawrala u soo gashay. Kolkaasay ku tiri «waan jeclahay inaad buugga cusub akhrisataan, imminkase waa waqtigii cashada ee soo kaca». Sudi iyo Maryan kolkaasay keceen gacmihii iyo afkii bay mayrteen. Kolkaasaa hooyadood cuntadii u keentay. Sudi iyo Maryan haddii wax yar oo cunta ahi ka dhacaan way qaadaan. Kolkay cuntadii dhammeeyeen Sudi iyo Maryanba gacmihii iyo afkii bay mayrteen. Sidaas kuma ay tegine weelashii bay hooyadood la gureen oo la mayreen. Dabadeed qolkii

bay ku noqdeen oo buuggoodii cusbaa ku sii akhristeen. Maryan iyo Sudi sidaas baa hooyadood edebta wanaagsan u bartay.

Layli:

1. Markii aad cashaynayo maxaad fashaa?
2. Cuntadu hadday gogosha ama miiska kaaga dhacdo maxaad falaysaa?
3. Hooyadaa alaabta ma la gurtaa?

Casharka 9

GARGAARIDDA DADKA LIITA

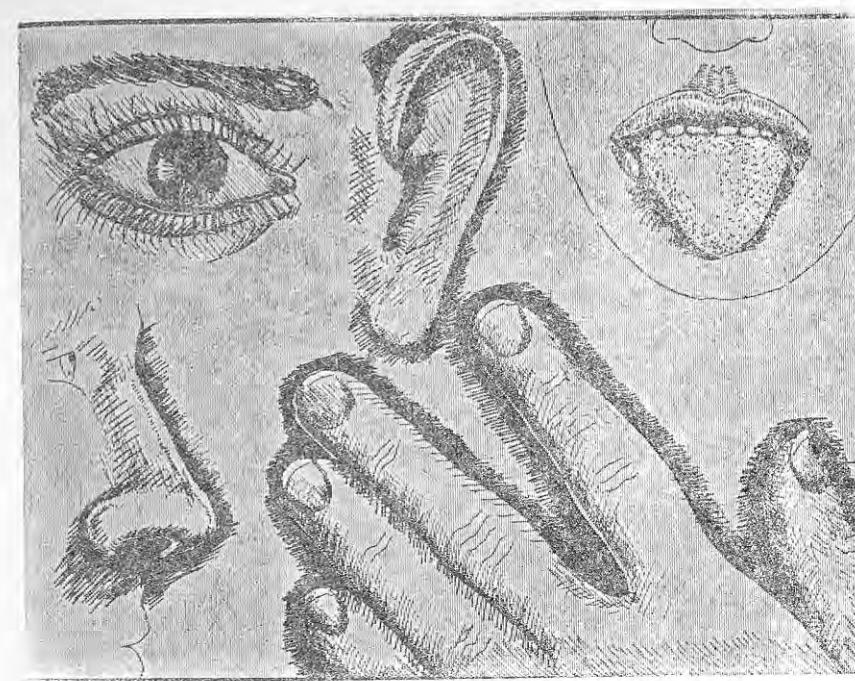
Qofkii caafimaad qabaa waa inuu dadka kale wax taraa, markaas Ilaal baa isna u gargaara. Maalin maalmaha ka mid ah, aaya will fiican oo arday ahi arkay odayda' weyn oo sita alaab culus. Odaygii kolkuu noogay buu alaabtii la kufay. Wiilkii baa arkay odaygii oo kici kari waayey. Kolkaasaa wiikii ku soo rooray odaygii si uu ugu gargaaro.

Wiilkii odaygii buu garbaha qabtay. Markuu odaygii kacay, wuxuu damcay inuu wax siiyo wiilkii. Kolkaasuu wiilkii diiday inuu odaygii wax ka qaato. Wuxuun, ku yiri: «Waxaan kuu taray abaalgud ka doonimaayo maa yeelay wanaaggu waa in dadku isu gargaaro waxna is taraa oo is taageeraa.»

Layli:

1. Haddaad aragtid qof indha la' oo jidka inuu ka gudbo doonaya maxaad fali doontaa?
2. Dadka liita haddaad abaal u gasho lacag ma weydiisan lahayd?
3. Maxaa la yiraahdaa gargaarid?

Casharka 10

XUBNAHA GARASHADA

Xubnaha dadka mid walba waxay leedhay hawl u gaar ah. Waagii hore, dadka reer miyiga ah, waxay ku sheekaysan jireen wax la yiraahdo lixda lixaad, iyaga oo ula jeeda labada indhood, labada gacmood iyo labada lugood. Haddase waxaa la ogaaday, inay jiraan dhawr xubnood oo aan wax ku garanno.

Waxaa la gartay in iyaga qaarkood shaqo lagama maarmaan ah ay leeyihiin.

Shan kuwaas ka mid ah shaqadoodu waa: aragga, maqalka, urinta, dhadhanka iyo taabashada. Indhaha wax baa lagu arkaa, dhegaha wax baa lagu maqlaa, sanka wax baa lagu urshaa, carrabka wax baa lagu dhadhansadaa, farahana wax baa lagu taabtaa.

Waa inaannu aad ugu dadaalnaa xubnahaas nadaafaddooda iyo dhawristooda.

Layli:

1. Magacaw xubnaha garashada oo sheeg hawsay qabtaan?
2. Sawir laba ama saddex ka mid ah xubnaha garashada?

Casharka 11

WAALIDKA

Wax la xannaaneeyo waalidkaa ugu wanaagsan. Qofkii aan waalidkiis xannaanayn wanaag ma fisho aakhiro iyo adduunba. Sheekadaan naxdinta leh waxay ina baraysaa qofkii waalidkiis u daran, in salkisu hoog yahay.

Waxaa jiri jirey nin carruur iyo xoolo badan lahaa. Waxaa la moodi jirey inuu ahaa dad ninka ugu ayaan badan. Haddaba, maalintii dambe ayaa carrurtii ka wada dhimatay xoolihiina ka dhamaadeen oo uu cayroobey. Aqalkiisii waxaa uga haray gorof uu ku dawarsado.

Wuxuu dawarsadaba, waa uu gabooaney oo soo go-tey. Isaga oo iska tabar yar, ayaa lug iyo gacani qalla-leen. Isaga oo weli tukubaya ayuu misna indha beelay.

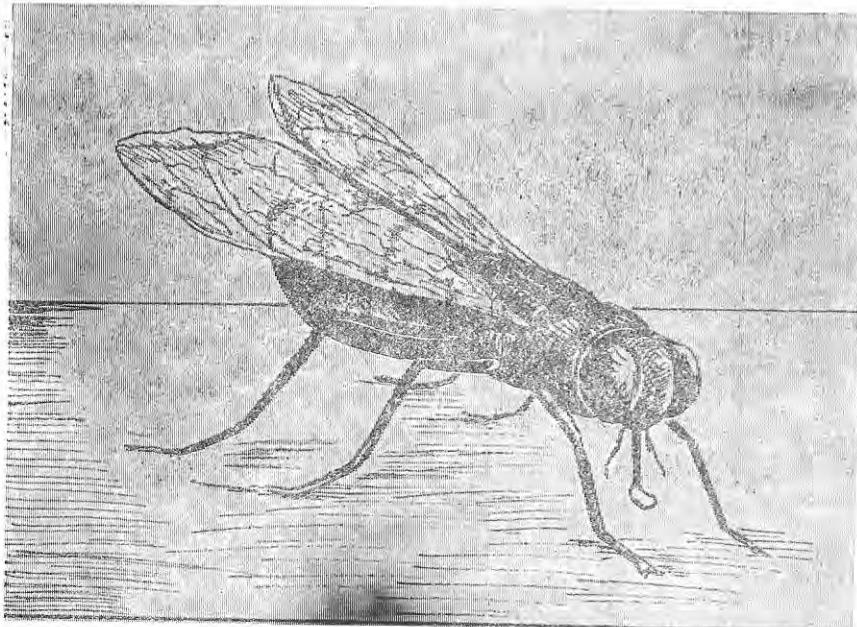
Isaga oo lixdii lixaad lug iyo gacani uga hareen, ayaa dadkii ka naxayey sheekadiisii dib u raaceen, wa-

xaana la ogaaday inuu ahaa caasi waalid. Waxaa kale oo la sheegay in aan intaas looga tegeyn ee aakhirana la cadaabi doono.

Layli:

1. Qor inta waalidka kuu ah.
2. Ninku hadduu xoolo badnaa maxaa helay?
3. Waa kuwee lixda lixaad?

*...«Haddii aannu doonayno in aan barwaalo gaarno, waa in aan diyaar u ahaanna oo aan u dulqaadan-naa dhibaatada iyo shaqada culus»... Jaalle Moxamad Siyad Barre, Madaxweynaha Jamhuriyadda Dimoqradiga Somaliya (16 Juun 1970).

D U Q S I

Dusqsigu wuxuu ka mid yahay cayayaanka yaryar oo duula. Lix addin buu leeyahay. Wuxuu u horreeyaa inta cudurka meel inta ka qaadda meel kale geysa. Duqsi-ga meel walba waa laga helaa. Wuxuuse u badan yahay meelaha qashinqbka ah, jikooyinka, iyo bakhtiga.

Duqsigu meeshuu koraba wuxuu kaga tagaa wixii uu ku siday addimihiisa. Jeermiga saaran duqsigi addimihiisa, ninna ma arki karo maxaa yeelay aad iyo aad buu u yar yahay. Dusigu waqtiga guga iyo deyrta buu aad u bataa. Wuxuu ka dhashaa qoyaanka badan, gaar ahaanna qashinqbka.

Taqtarradu waxay dadka faraan in duqsigi aad iyo aad la isaga ilaaliyo oo lala diriro lana laayo. Meel-

ba meesha ay ka duqsi badan tahay waa ka cudur badan tahay. Cudurrada laga qaado duqsiga waxaa ka mid ah daafka, (bakoorada) iyo kuwa kale.

Layli:

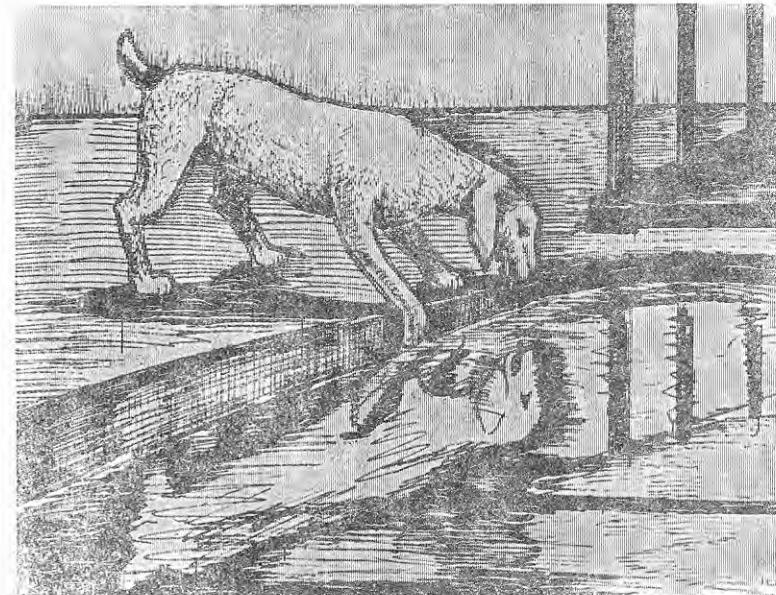
1. WAXAAD QORTAA WADARTA ERAYADAN.

Duqsi, il, meel, jeermi, cudur, taqtar, isbitaal.

2. KA JAWAAB SU'AALAHAN.

1. Duqsigu ma ka mid yahay xoolaha?
2. Duqsigu muxuu addimihiisa ku qaadaa?

Casharka 13

EEY IYO HOOSKIIS

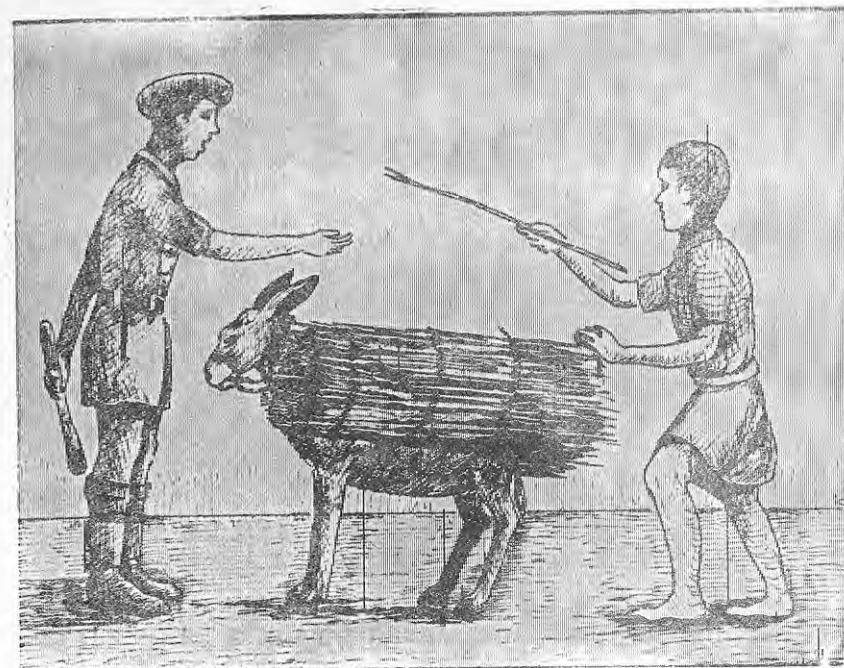
Maalin baa webiga dhinaciisa eey soo maray isaga oo hilib afka ku sita. Eeygu wuxuu damacsanaa inuu meel wacan intuu fariisto hilibka ku cuno, biyahana si fiican

uga dhergaa, dabadeedna geed weyn harkiis ku nastaa oo calaf kale ku sugaa.

Eeygii intuu biyaha qarkoodii is taagay buu hoos eegay. Haddaba muxuu arkay? Wuxuu arkay hooskiisoo uu mooday eey kale oo afka hilib weyn ku sita. Illeen Hunguri waa balaayee, wuxuu damcay inuu eeyga kale hilibka ka xoogo. Kolkaasuu biyihii ku booday, laakiin meeshaas eey kale kuma arag, hilibkiisiina waa ka lumenay. Kallunkii biyaha ku jirey, ayaa hilibkii dafay. Taasu waxay ku tusaysaa in ay run tahay maahmaahdii Somaliyeed oo ahayd: «wax badso wax beel bay leedahay».

Layli :

1. Eeygu muxuu ku arkay biyaha?
2. Eeygii yaa ka dafay hilibkii?
3. Haddaad wax badso tiraahdid maxaa kugu dhacaya?

XANNAANADA NAFLEYDA

Nin baa wuxuu qoryo ku soo qaataj damèer jeeni xanuunayo oo aan socon karin. Damèerku goortii uu dhaqaaci kari waayo ayaa ninku uleeyaa kolkaasuu iska tukubaa. Kolkii uu usha ka daayana damèerku waa joogsadaa oo jeeniguu laabtaa.

Waxaa arkay nin booliska ahaa, wuxuu u yeeray ninkii damèerka watay oo ku yiri, «Ma-xaad damèerka u silcinaysaa sow ma ogid inuu yahay nafley adiga oo kale ah?

Ninkii damèerka watay intuu baqay buu hadli waawayey. Booliskii wuxuu u kexeeeyey ninkii xaafiiska garsoo-

BEENAALAYAAL

raha, oo u sheegay ninku siduu damèerka u silciyey. Garsoorihii wuxuu ninkii ku yiri, «Ninkii nafleyda aan u turin waa la ganaaxaa». Ninkii inta la canaantay oo la ganaaxay baa la xiray.

Layli :

1. Mukulaalaha iyo digaagga ku nool gurigiinna ma xannaanaysaan?
2. Haddaad shimbir baal jaban ku aragtid Jidka sidee yeeli lahayd?
3. Abeso ma xannaanayn lahayd?

Casharka 15

TARRAAQADDA

Kalluunka dadku cuno waxaa ka mid ah Taraaqadda. Kalluunkaasi waa mid dheer oo dhuuban, boggisuna waa cad yahay. Badda Somaliya kaluunkaasi wuu ka buuxaa oo waa la jillaabtaa.

Tarraqaddu lafa badan ma leh oo waa wada hilib, sidaas ayaana looga jecel yahay kalluunka kale.

Warshadaha Caluula iyo Laasqoray ku yaal, hilibka tarraqadda way farsameeyaan. Inta hilibka la kariyo oo saliid iyo cusbo lagu daro ayaa daasado lagu alxamaa oo la gadaa. Tarraqadda hilibkeedu waa nuxur badan yahay. Weligaa ma dhadhamisay hilib tarraqadeed?

Layli :

1. Kalluunku xaggee ku badan yahay?
3. Warshadaha kalluunku xaggee bay ku yaalliin?

Waa baa waxaa jirey, afar beenlow oo dadku aad uga yaabay. Deriskoodii baa damcay inay tartansiiyaan.

Subixii dambe ayaa laysu keenay, waxaana lagu yiri: «Waxaan rabnaa in aan ogaanno kiinna been badan». Afartooda mid waa dhegoole, mid waa indhoole, mid Waa lugoole, midna waa dharlaawe.

Dhegoole wuxuu yiri: «Sac baa seeri ka ciyey».

Indhoole wuxuu yiri: «Waa kaa giiran».

Lugoole wuxuu yiri: «Aan roornoo jebinno».

Dharlaawe wuxuu yiri: «Armaa layna furtaa».

Kee baa been badiyey?

LAYLI:**KA JAWAAB SU'AALAHAN**

1. Afartaa nin midkeebaa ugu been badan?
2. Yaa tartansiiyey beenaalayaasha, maxaase looga dan lahaa?
3. Sheeg beenaale kastaaba wixii uu kuwa kale ku yiri, qorna sheeko kale oo tan la mid ah.

FAL TEGEY

Af Somaligu wuxuu leeyahay falal kala duwan. Casharkaan waxaad ku baranaysaa falka tegay. Erayada soo socdana kaga qiyaas qaado:

Kac	Kacay
Bax	Baxay
Bilow	Bilowmay
Warran	Waramay
Mari	Mariyay

Layli: Erayadan ka samee fal tegey:

1. Gubo, Ood, Xir, Qor, Fal, Lis, Liq, Tag, Hufo, Warran, Day, Maqal, Raac, Daah.
2. **Kuwaanna ka samee fal tegey.**
2. Gaajood, Carood, Mari, Toosi, Samee, Weydii, Kar-sii, Marsii, Dhisoo, Qaado, Mayro, Samayso, Fiicnow, Bilaw.

*** Dantayada weyni waxa weeye inaan ku noolaanno nolol ku dhisan sinnaan iyo caddaalad — Jaalle Maxamad Siyad Barre, Madaxweynaha Jamhuiriyyadda Dimoqaradiga Somaliya (18 Juun 1971).

SHEEKADII NEBI MUSE

Beri fog, dhulka Masar waxaa xukumi jirey nin la oran jiray «Fircoon». Fircoon wuxuu ahaa boqor xun oo daallin ah. Wiilasha dhasha wuu gawrici jirey, gabdhahase wuu deyn jirey. Kolkuu Nebi Muuse dhashay, ayay hooyadiis u baqday. Markaasay Ilaah ka bariday inuu wiilkaa yar u nabad geliyo. Ilaahna ducadii wuu ka aqbalay. Kolkaasuu fary inay wiilka sanduuq weyn ku riddo oo webiga Niil ku tuurto. Waxay yeeshay sidii Ilaah faray. Sanduuqii oo wiilkii la sabbaynaya ayaa daartii Fircoon la keenay. Kolkuu Fircoon damcay inuu wiilkii dilo, sida wiilashii kale, ayaa haweeneydiisii u diidday.

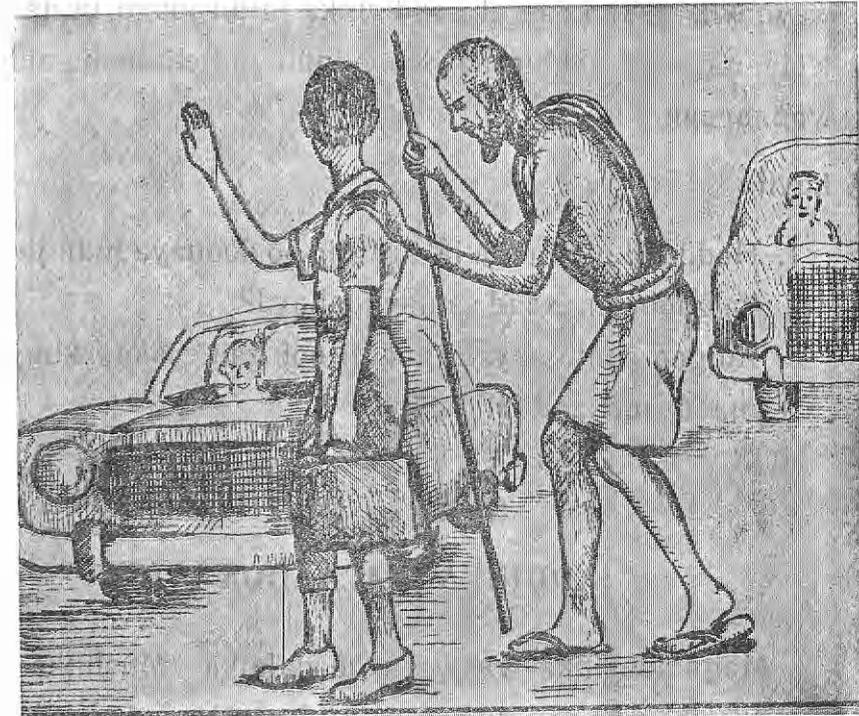
Nebi Muuse wuxuu ku koray daartii Fircoon. Ilaah wuxuu siiyey Nebi Muuse cilmi iyo caqli badan. Dabadeed, Nebi Muuse wuxuu damcay inuu dadkiisa la hadlo oo u sheego, inay ka bayraan Fircoon iyo diintiisa. Ilaah isagaa qaadir ahe, Nebi Muuse wuxuu baray wax badan oo la yaab leh. Dabadeed Nebi Muuse wuxuu ka adkaaday Fircoon iyo Saaxiriintiisii. Ilaah Fircoon iyo askartiisii badduu ku hafajiyey. Waxyaalahaa la yaabka leh oo Ilaah Nebi Muuse siiyey waxaa ka mid ahaaa ul mar abeeso noqota marna uu ariga abqada ugu daadsado.

Layli :

1. Fircoon ma dili jirey carruurta oo dhan?
2. Ushu maxay Nebi Muuse u tari jirtey?
3. Fircoon iyo askartiisii sidee u dhinteen?

GOOGAA.....CADALE

1. Saddex nin oo sac waalan wadata.
 - Dheriga iyo saddexda dhardhaarood.
Beertay bax weyn
badarkeed cantoobo:
 - timaha
Wax koron geel uunan la kici karin
atoor sagaarase la ordo:
 - Jabidda
 - Afar gamuun god ku yoontay
 - Afarta naasood oo geela iyo lo'da.
Tan iyo Xamar
Xiidan taytay:
 - Waddada
Wax cirka taag ku leh
oo dhulka taag ku leh
oo tunkæ shaash ku leh
oo tagoogo orgi leh
hayska tabaxsado
 - Gorgorka
Wax roora oo aan raad lahayn:
 - Hooska
Wax dheer oo aan hal naaskeed gaarin.
 - Dhabbaha
Oday bootiyaa
barigaas yimid:
 - Dayaxa
- Layli:**
Markaad gurigiinna tagtid carruurta ku xir googa-leysigaan.

SAMAFALKA

Haddaad aragtid nin indha là oo jidka inuu ka gudbo raba, sidee baad yeeli? Waa inaad u kaalmaysaa. Waa inaad gacanta qabataa oo aayar ka gudbisaa jidka. Haddaad nin buka oo meel yaal aragtid, maxaad fali? Waa inaad u gargaartaa. Haddaad yeeli kartidna waa inaad geysaa isbitaalka si Taqtarku u daweyyo.

Haddaad nin miskiin ah oo baahan aragtid, maxaad samayn? Waa inaad u naxariisataa oo unto siisaa haddaad awooddid, haddii kalena waa inaad dadka ugu yeer-taa.

Ardaygii sidaas wanaagsan yeela oo dadka aan iska weynayn, waxaa run ah, adduunka intuu joogo in dadku jeclaan doono, aakhirana Eebbe inuu ka heli doono abaal wanaagsan.

Layli :

1. Haddaad nin indha la' aragtid oo doonaya inuu jidka ka gudbo, maxaad samayn lahayd?
2. Adigoo cunto haysta haddii qof gaajeysan kuu yimaado maxaad fali lahayd?

Casharka 21

ADDINKA SALAADDA

Magaalooyinka waaweyn oo dalalka Muslinka ku yaalla, waxaa ku badan massajidyo. Magaalooyinkaas waxaa ka taagan minnaarado dhaadheer. Maxay taraan minnaaraduhu?

Waa laga addimaa, quruxna waxay u yeelaan masajidyada. Shanta waqtii wadaad baa ka addima minnaaradda korkeeda, oo ogeysiya dadka salaaddii inay joogto.

Aadaanku muxuu yahay? Aadaanku waa:

Ilaah baa weyn, Ilaah baa weyn.

Waxaan qirayaa Ilaah moyee Ilaah kale inuusan jirin, waxaan qirayaa Nebi Maxamad inuu rasuulkii

Ilaah yahay. U kaalaya salaadda, U kaalaya salaadda. U kaalaya liibaanta, U kaalaya liibaanta.

Ilaah baa weyn, Ilaah baa weyn.
Ilaah mooyee, Ilaah kale ma jiro.

Layli :

1. Wadaadku xaggee buu ka addimaa?
2. Minnaaraduhu maxay taraan?
3. Aadaanka ma taqaan?

Casharka 22

SADAQADA SOONFUREED

Sadaqadu waa in hanti loo huro Eebbe hortiis. Sadaqada aan ka hadlaynaa waxay ka mid tahay kuwa la isfaray in la baxsho Soonfurta. Maxay tahay sadaqada soonfureed? Sadaqada soonfureed, waa in cunno la baxsho. Cunnadaasna, waa inay badar ahaato, haddii kale waa inay noqotaa wax la dhamo oo dheef leh.

Yaa bixiya sadaqada, yaase la siiyaa? Waxaa dhiiba qofkii awoodi kara, waxaana la siiyaa dadka cayrta ah, kuwa saboolka ah, kuwa deymoobey, kuwa jihaada, kuwa socdaalka ah, kuwa dhowaan muslimay, ama waxaa la dhigaa khasnadda dawladda. Ma soonfurta keliya baa la bixiyaa? Maya, Bisha Soonqaadna waa la bixin karaa. Wixaase wanaagsan in la dhiibo maalinta ugu horreysa bisha Soonfureed. Qofkii ku dadaala bixinta sadaqada Soonfurta, waxaa la hubaa in ifka iyo aakhiraba Eebbe u gargaari doono.

Layli :

1. Yaa sadaqo u waajibtey in la siiyo?
2. Qofkee awoodi kara inuu sadaqo bixiyo? Maxaase laga rabaa?
3. Khasnaddaa dawladda maxaa la yiraahdaa?

HADDII AAN

Haddaan baabuur helo, waan dhoofi lahaa.
 Oo sidee u dhoofi lahayd?
 Baabuurkaan fuuli lahaa. Shufeerkiiisaa
 wadi lahaa. Dad badan ayaana raaci lahaa.
 Dabadeena qof waliba meeshuu doonayuu geyn lahaa.
 Kii beer lihi wuu beeran lahaa. Kii kalena,
 meeshuu doonayuu ka shaqaysan lahaa.
 Walaalayaal wax baabuurka ka dheerayn lahaa ma jiraan
 Haa! Dayuuraddaa ka dheerayn lahayd.
 Haddaad xoolo ledahay sannadkan ma xajka ma tegi
 lahayd?
 Maya ee masaakiintaan dhergin lahaa. Allabari baan ugu
 dhigi lahaa.

Layli :

**DHOOF, FUUL, BEER, SHAQAYSO, ADDEEC, WAD,
 DHISO, DHAQ GEE, QABO.**

Falalkan baro oo weero ka samee!
 Adeec, wad qabo.

CEELKA

Waxaan cabnaa ceelasha, haddaannaan joogin
 durdurrada iyo webiyaasha. Ceelasha qaar way dhaa-
 dheer yihii, qaarna way gaagaaban yihii.

Kuwa gaagaaban waxa lagaga cabbaa wadaamo dow-
 lisyo leh.

Kuwa dhaadheerna waxa lagaga cabbi karaa dhuu-
 mo keliya.

Ceelkii aan afka ka daboolnayn, biyihisa cabbid-
 doodu waa u halis fayoobida.

Biyaha wasakhda leh ha cabbin, hadday dari kugu
 qasabtana iska karkari.

Layli :

1. Biyaha ceelashu ma u roon yihii fayoobida?
2. Sidee ceelasha biyo loogala soo bixi karaa?

CASHARKA RAACO

Berrito subixii haddii Eebbe idmo, goor hore ayaan
 kici doonaa. Markaasna waan rumayan doonaa oo waan
 fool dhaqan doonaa. Kolkaas ayaan tukan doonaa. Mar-
 kaas ayaan af bilaaban doonaa. Goortaas ayaan faro xa-
 lan doonaa. Dabadeedna dharkaan qaadan doonaa. Mar-
 kaasaan inta buugaaga qaato dugsigii aadi doonaa. Dhe-
 gahayga aad baan ugu furi doonaa casharrada macalin-
 ku ii dhigi doono.

Layli :

Erayadan ku dar: doonaa, doontaa, doonnaa.....

oo ka samee weero.

KAC, FOOL DHAQO, RUMAYO, TUKO, AF BILAABO, FARO XALO, AAD, FUR, DHIG.

Casharka 26

ERAYADAN WEERO KU DAR

Ooyi doonaa. Akhrisan doonaa. Cayaari doonaa. Seexan doonaa. Addeeci doonaa. Maqli doonaa. Hubsan doonaa. Qori doonaa.

(IS)

1. Laba diiq baa is-eryoodeen.
2. Labadii col way is-arkeen,
3. Kow, Dabadeed maxay isyiraahdeen?
4. Waxaa la isyiri, wiilasha xeegada bara. Markaasay is-uleeyeen.
5. Labadii wiil way isgarteen.
6. Labadii tuug way is-sheegeen.
7. Sidaas isma oran.
8. Wiilyohow isku sheex oo cayda iska daa.

Layli :

ERAYADAN RAACI (IS)

Arkeen. Qaybiyeen. Dileen. Haraatiyeen. Moodeen. Dhawreen. Sheegeen. Baashaaliyeen.

. Siyaasaddayadu wawa weeye in dakeennu is xukumo ee isu hoggaamiyo horukac.
Jaalle Maxamad Siyad Barre.
Madaxweynaha Jamhuriyadda Dimoqaradiga Soma-liya (9 Oktobar 1970).

Casharka 27

SHEEKADII NEBI CISE

Nebi Cise wuxuu ahha Nebigii Maryan ay dhashay. Ilaah baa gartay, isaggaa qaaddirah, inuu Nebigu dhasho aabe la'aan.

Maalin maalmaha ka mid ah, ayay Maryan dibedda u baxday. Waxaa u yimid Malag qof u eg oo Ilaah u soo diray. Wuxuuna u sheegay inay dhali donto wiil magaciisu yahay Cise. Maryan hadalkaas way ka naxday, qof-kiina way ka cabsatay.

Maryan waxaa Ilaah qaddarey inay kolkiiba wiilkii Si fudud u dhashay. Muddo dabadeed bay gurigii ku soo noqotay. Markuu dadkii weydiiyey wiilka meeshay ka keentay, waxay ku tiri, «Isaga weydiyya».

Kolkaasaa wiilkii hadlay oo yiri:

«Waxaan ahay addoon Ilaah doortay, dadka baan gaarsiin doonaa kitaabka Ilaahay ii soo dejiyay oo diintaan bari doonaa». Sidaasna wuu yeelay.

Nebi Cise Kitaabkiisu wuxuu ahha «Injiil».

Layli :

1. Nebi Cise yaa dhalay?
2. Kitaabka Nebi Cise maxaa la oran jirey?

GEESIGA

Waa baa waxaa jirey, laba wiil oo isku fil ah. Mid waxaa la oran jirey Biirjeex oo geesi buu ahaa, midna wuxuu ahaa fuley oo waxaa la oran jirey Booddadheere. Maalin baa iyagii iyo wiilal kale waxay aadeen dabaal. Booddadheere iyo wiil aan dabaal badan aqoon, baa biyihii wada galeen. Biirjeex bannaanka ayuu isaga haray. Wiilkii aan dabaasha aqoon ayaa haftay oo u gacan haa-diyey Booddadheere. Booddadheere wuxuu ka baqay in wiilku intuu qabsado hoos ula dega. Kolkaasuu ka cararay.

Wiilashi kale baa Biirjeex u yeeren. Goortaasuu inta degdeg biyihii ugu orday, wiilkii haftay dhabarka soo qabtay oo la soo dabaashay oo dibadda keenay. Dadkii markaas arkayeyna aad bay ugu sacbiyeen Biirjeex.

Booliskii ayaa waxayogaadeen in Booddadheere wiilka ka baqay, Biirjeexna soo bixiyey.

Kolkay wax baranayaan waxa fahmo badnaa Booddadheere, intixaankana waxaa qaadan jirey Biirjeex. Maxaa ku wacnaa? Waxaa ku wacnaa Booddadheere wixii la weydiyo isagoo yaqaan buunan sheegi karin fulannimo darteed, Biirjeexse ma biqi jirin oo isagoo qabow, ayuu wax walba sheegi jirey.

«Ha illawin maahmaahda Somaliyed ee tiraahda, «Geesi alla ma xilo».

Layli :
KA JAWAAB:

- A. 1. Labada wiil kuwee bay ahaayeen?
- 2. Kumaa wiilkii haftay u gargaarey?
- 3. Dadkii dibadda joogey maxay sameeyeen?

B. ERAYADAN BUUXI MEELAHOODA BANNAAN

Haddii qof saaxiibka ah dhibaato ku timaado wanaaggoo ----- yahay inaad u-----

Casharka 29

JACAYLKA EEBBE IYO NEBIGIISA SUUBBAN

Haddii aan firinno uumidda cirka, dhulka iyo waxa ku dhex nool, waxaan garan karnaa, in aynan ahayn wax dad sameyn karo. Haddaba, yaa leh awooddaas? Ilahaah baa leh. Ilahaah baa umay cirka, dhulka, qorraxda, dayaxa, dabaylaha, daruuraha, geedaha, dadka iyo wixii kale oo nafley ah oo ku nool adduunyada. Ilahaah qof walba abalkiisa ayuu mariyaa.

Dhawrkaas waxyaalood waxaan ku garan karnaa, in Ilahaah mid qura yahay oo uunan wiil iyo walaal u kaalmeeyaa lahayn.

Maxaan ku ogaanney in uu Ilahaah mid kaliya yahay? Qurranka Nebigeenna loo soo dejiyey baan ku ogaannay.

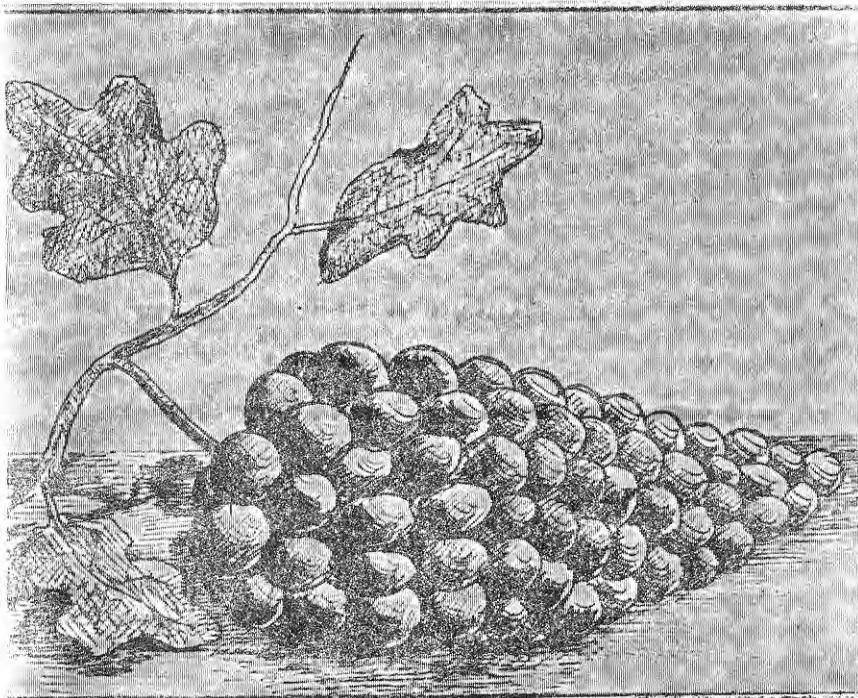
Eebbihii ina umay, ina quudiyey, caafimaadka ina siiyey, adduunyadana noo sahlay waa inaan ka cabsannaas.

Nebigii korkiisa quraanka lagu soo dejiyey oo ina ogaysiiyey, haddana ina faray waxa san oo inooga digey waxa xun waa inaan rumaynaa.

Layli:

1. Cirka, dhulka iyo waxa ku nool yaa abuuray?
2. Quraanka yaa lagu soo dejiyey?
3. Ilaah carruur ma leeyahay?

Casharka 30

MIRAH CANABKA

Waa maxay canab? Canab waa geed sare oo ka baxa dalka Somalida. Waagii horena waxaa laga keenay dalka Carabta. Canabku iskama baxo ee waxaa laga beeraa

dhulka biyaha leh iyo guryaha hortooda. Kan guryaha hortooda lagu beeraa wuxuu ku badan yahay degmada Baydhaba,

Sidee loo beeraa canabka? Waxaa la qodaa god qiyaastiisu taako tahay. Markaasaa laga buuxiyaa carro lagu labay digo xoolaad. Ka dib waxaa la soo gooyaa canabka laantiisa oo godka lagu qotomiyyaa. Afartii beriba mar baa la waraabiya.

Canabka Somalia ka baxa, markuu bislaado, si-diisaa loo cunaa. Kan shisheeyahase khamrada baa laga sameeyaa dhacaankiisa.

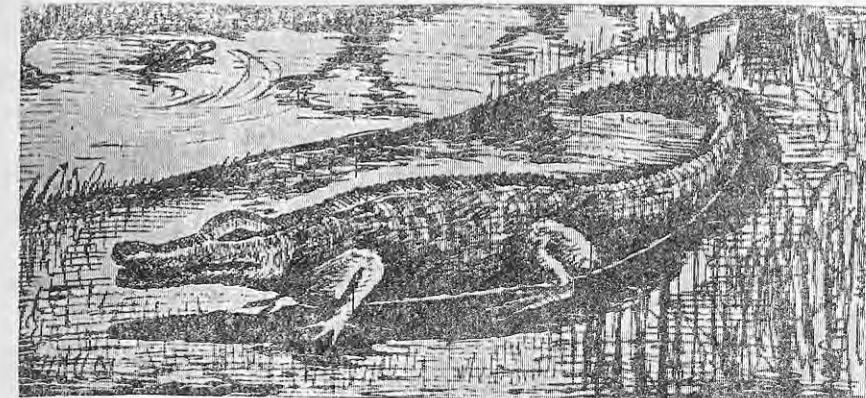
Canabka mirihiisu aad bay u wanaagsan yihiin oo u macaan yihiin.

Layli:

1. Canabku waa maxay, xaggeese laga abuuraa?
2. Ka sheekhee waxtarka canabka?
3. Canabku muxuu jirka dadka u taraa?

HEES WADDANI AH
ALLA MAANTA

Alla maanta ayaanta
Iyo iidda wanaagsan
Ilaahii ina siiyey
Isagaa ku abaal leh
Way ahaataye maanta
Si wanaagsan u iida
Calankeenna iftiimay
Xiddigtaa ku asteysan
Ilaahii ina siiyey
Isagaa ku abaal leh
Way ahaataye maanta
Si wanaagsan u iida
Arda joogta iskuulka
Odayaal talinaaya
Ilaahii ina siiyey
Isagaa ku abaal leh
Way ahaataye maanta
Si wanaagsan u iida
Hadba kii arrin keena
Kan kalee aqbalaaya
Ilaahii ina siiyey
Isagaa ku abaal leh
Way ahaataye maanta
Si wanaagsan u iida

YAXAAS

Yaxaasku waa bahal ku nool webiyada Afrika, Asiya iyo Latin Amerika. Labadeenna webi, Jubba iyo Shabeelle, waxa ku jira yaxaas badan. Yaxaasku wuu ka duwan yahay dugaagga kale. Maxaa yeelay, inkastuu biyaha ku nool yahay, bannaankana wuu ku noolaan karaa. Qofka aan aqoon yaxaaska, tilmaan buu ku gartaa. Wuu daba dheer yahay, wuu af wevn vahay oo wuu ilka badan yahay. Wuu jir adag yahay, carrabna ma leh. Wanaa dugaag hilibka cuna. Ilma nool ma dhalo ee wuxuu dhalaa ukun oo dhulkuu ku aasaa, kaddibna wuu ka tagaa.

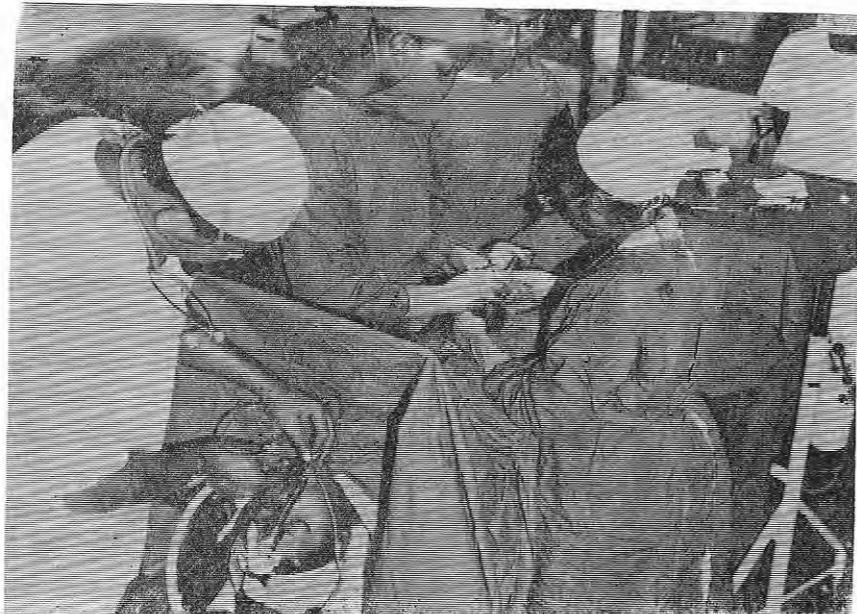
Markay ukuntu dillaacdoo, waxaa ka soo baxa yaxaas yar, webiga maahee meel kale ma aado. Biyaha markuu galana, wuxuu cunaa kalluunka yaryar ee sidiisa oo kale biyaha ku nool.

Layli:

ERAYADAN WEERO KU DAR:

1. Baahan, Afrika, Jubba, biyaha, jir, adag.
2. Waxaad qortaa tilmaanta yaxaaska.

CASHARKA 33

ISBITAALKA

Isbitaalku waa meesha lagu daaweyo dadka buka iyo dadka dhaawacan. Yaa jooga isbitaalka? Isbitaalka waxaa jooga taqtar iyo dhaye. Taqtarku waa nin daacad ah oo u diyaar ah inuu daweyo dadka.

Dhayuhu waa qof kaaliya taqtarka iyo dadka dhibaataysan ee isbitaalka ku jira.

Maxaa laga helaa isbitaalka? Isbitaalka waxa laga helaa daawooyin badan. Qofkii aad u buka ama dhaawac

xun qaba taqtarkaa seexiya sariir, markuu ogaado cudurkana, wuxuu u qoraa daawo ku filan, si uu dhaqso ugu raysto.

Ogaada inay jiraan taqtarro kale oo lagama maarmaan ah oo daweeya xoolaha. Haddii ayan jiri lahayn taqtarradaasi xoolaha, ugaarta iyo dugagguba halisbay ku jiri lahaayeen.

Layli:

1. Eraydan «**waa**» iyo «**baa**», waxaad ku dartaa hadallo aad casharkan ka baratay.
2. Waxaad qortaa wuxuu isbitaalku ina taro.

CASHARKA 34

MAGACYO BADANAA!

Nin reer miyi ah, ayaa maalin u soo kacay magaalo. Magaalada agteeda ayuu ka helay dinnad meel jiifta. Intuu ku booday buu xarig afarta lugood kaga xiray, si ayan uga cararin. In yar intuusan socon ayuu ninkii la kulmay wii. Wiilkii wuxuu warsaday waxa ninku sido.

Wuxuu yiri: «Haddaad iibinayso, inteed siisanaysaa mukulaasha?» Ninkii magacii intuu la yaabay buu yiri «labaatan shilin». Wiilkii intuu ninkii iska dhaafay, buu ku yiri «Konton senti ku heli meysid» Isla kolkaas

ninkii wuxuu la kulmay gabar yar oo warsatay wuxuu sito. Waxay ku tiri; «Haddaad iib la damacdoo, inteed siisanaysaa bisadda?» Lacag badan ayuu ugu jawaabey ninkii. Intaasuu gabartiina ku dhaafay.....

Ninkii, intuusan suuqii weli gaarin, ayuu la kulmay oday reer magaalo ah oo isna warsaday wuxuu sito. Wuxuu ku yiri, «Hadaad iib la damacdoo inteed ku gadi lahayd yaanyuurta?» Ninkii oo la yaabsan magacii, baa isla hadlay oo naftiisii ku yiri; «Haddii sidan ay u magacyo badan tahay, waxa la arkaa in lacag badan lagu helo». Markuu ninkii suuqii yimid oo in doora uu ku wareegay, buu arki waayey cid lacag badan ka siisata dinnaddii. Kolkay harkii ahayd, buu ninkii daaley oo carooday. Muxuu yeelay? Dinnaddii buu caro aawadeed dhulka ku dhuftay oo yiri, «Magacyo badanaa, qiimase daraanaa». Kolkaasuu makhaayad tegay oo Shaah ka cabbay.

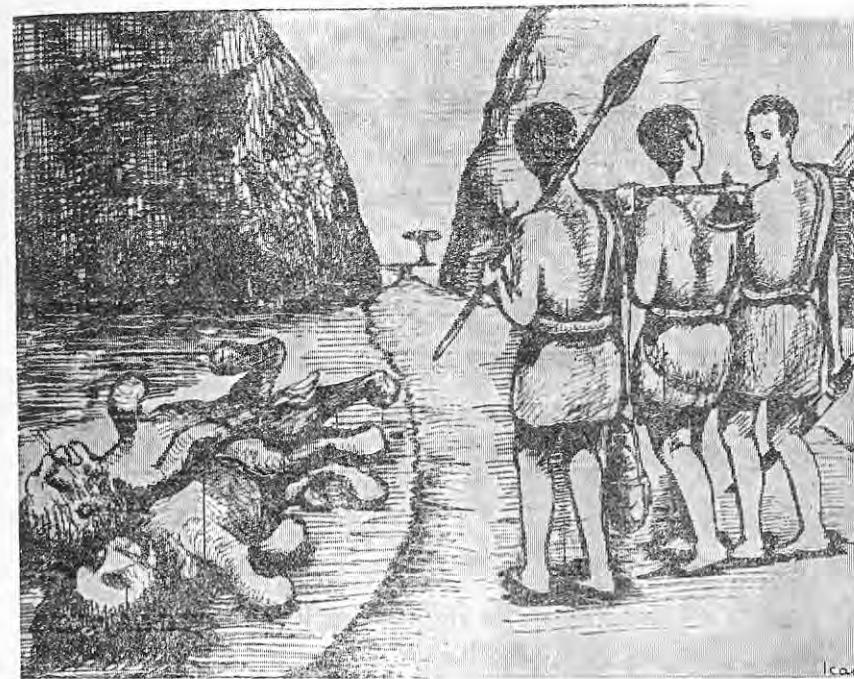
Layli:

1. ERAYADAN WEERO DHEX GELI.

jiifta, la kulmay, isla kolkaas, haddii.

3. WEERAHAN ERAYADA KA MAQAN KU DAR.

Haddaad damacdoo inaad iibiso mukulaashan.....
ku.....adoon in.....qabsan.

DIRICII RAGGA IYO LABADII LIBAAX

Waa bad waa biyo dhanaan. Waa caaridaa. Caariga yahay, midna geesi yahay, midna fulay yahay. Jid dhexe markay marayeen, ayaa nin ka hor yimid. Wuxuu u sheegay in jidka ka horreeya, ay joogaan laba libaax oo dad cun ah. Wuxuuna kula taliyey in ayan marin jidkaas libaaxyadu joogaan.

Saddexdii nin markay warkii qaateen, ayay ku murmeen inay maraan jidkii looga digey iyo inay ka leexdaan. Laakiin, talo waxay ku dhamaatay in la maro jidkii.

In yar intayan socon, ayay la kulmeen labadii libaax ee ninku u sheegay oo jidkii fadhiya. Dabadeed, saddex-dii nin ayaa talo is weydiiyey. Fulaygii wuxuu yiri, «Aan libaaxyada ka cararno». Geesigiina wuxuu yiri, «Aan la dagaallano». Diriciina wuxuu yiri, «Dagaal iyo cararba, waxaa ka wanaagsan, innagoo horta la hadalna.»

Wada hadalkii markii uu bilowday, ayaa libaaxyadii sheegteen inay doonayaan hal nin oo ay ku qadeeyaan. Markaasaa raggii is wada dhugtey. Hase yeeshii, geesi-gii warankiisii ayuu la boodey, fulaygiina baqdin buu la gariiray, diriciina intuu soo booday buu libaaxyadii ku yiri, «Aniga weeye ninkaad maanta ku qadeyn lahaydeen, waxaanna idiin sheegayaa in aan ka kooban nahay diric, geesi iyo fulay. Labadiinna libaaxna waxaan hubaa in mid fuley yahay, midka kalena diric.

Ninkii wuxuu intaas ku daray inuu doonayo, in laba-da libaax kii diricsani ku qadeeyo, hadduu yahay diricii ragga. Dabadeedna labadii libaax baa ku murmay, anaa diric ah iyo anaa diric ah ilaa uu dhexdoodii dagaal xumi ka dhacay oo mid la diley, kii kalena dhaawac xumi ga-ray.

Kolkii intasu dhacday, ayaa geesigii warankiisii la soo booday oo diley libaaxii dhaawaca ahaa. Sidaas ayaana raggii jidkii ugu furmay. «Fulayow! guuli kuu dhoweydaa.»

Layli:

A. WEERAHAN ERAYADA KA MAQAN KU DAR.

1. Saddexda nin waxay ahaayeen -----
2. Raggii waxay arkeen ----- oo jidkii -----
3. Geesigii warankii buu ----- fulaygiina waa -----
4. Libaaxii kalena ----- buu u -----

Casharka 36

WADAJIR

Nafleyda Eebbe abuuray qaar baan wadajir la'aan dhaqnaan karin. Kuwaas waxa ka mid ah Shinnida. Waxaa miyi iyo magaalaba malab yaal shinnidaa samaysay. Shinnidu waa wax aad u yaryar. Wixaase kun jeer

ka sii yaryar intuu afkeedu qaadi karo oo ay guriga ka dhisato. Waxay wax ku dhistaan waa tira badnaanta iyo wadajirka.

Weligaa ma aragtay, guuto quraanyo ah oo bahaal weyn dandaaminaysa oo godkeedii u wadata? Ma u malaynaysaa haddii ayan wadajirin in ay bahalkaas qaadi kari lahaayeen?

Shinnida iyo quraanyada, waxa ka sii yaab badan aboorka. Dundumooyinka daaraха ka adag aboor baa dhisa. Wuxuu ku dhisaa dhibco yaryar oo candhuuf ah oo aan ishu arkin. Haddii uusan wadajirin ama fara badnayn, ma kula tahay inuu dundumooyinkaas taagi lahaa?

Sidaas oo kale, dadku magaalooyinka, maraakiibta, waddooyinka, baabuurrada iyo dayuuradahaba, wadajir buu ku sameeyey. Weligiin ma maqasheen «Ilko wadajir bay wax ku gooyaan»?

Layli:

1. Erayadan ka dhig jamac:
dundumo — waddo — magaalo — carro — buulc
— tuulo.
2. Halkan ku qor magaaladiinna **inta wadajir wax lagaga sameeyey.**

«...Shaqada oo lo wada jiraa, waxa weeye hubka keliya ee aan ku gaari karno barwaaqo iyo bashbash». Jaalle Maxamad Siyad Barre, Madaxweynaha Jamhuuriyadda Dimoqradiga Somaliya (6 Febarayo 1971).

JEELBEELKA XOOLAHAA

Dhadhanka saddex ayaa u waaweyn. Saddexdu waa macaan, dhanaan iyo qaraar. Labada hore waa la jecel yahay, qaraarkase lama jec!a. Waxayaalaha dhandhaan waxaa ka mid ah, cusbada iyo liinta, labadoodana liintaa sii dhanaan.

Xooluhu sida dadka ayay waxa dhanaan u jecel yihiin, kolkaas cusbo baa lasiyyaa, ama dhirta caleenteedu dhanaan taahy. Dhirtaas waxa ka mid ah daranta iyo gulaanka. Hadday xooluhu cusbo iyo daran iyo gulaan waayaan, way jeelaan. Markaas waa la daran geeyaa, ama la gulaan geeyaa, ama cusbo baa loo dhigaa. Waxa kale oo jirta ciid la yiraahdo, «Carro». Waa ciid dhulka meelmeel ku jirta oo cusbo ku laban tahay oo dhanaan. Carradaas xoolahaa loo dhigaa. Markay cunaan bay **jeel beelaan**, markaasay naaxaan, oo caano **badiyaan** Caanahooda iyo hilbahooduna waa macaanaadaan.

Xooluhu markay jeel la' yihiin way **cayilaan**, caanahooduna waa macaanaadaan, markay jeellan yihiinse way caatoobaan, caanahooduna way yaraadaan.

Layli:

ERAYADAN WEERO KU DAR:

Siiyaa — Waayaan — Jeelaan — gulaan geeyaa — Daran geeyaa — Dhigaa — Naaxaan — Badiyaan — Macaanaadaan — Cayilaan — Caatoobaan — jirtaa.

SU'AALAHAN KA JAWAAB

1. Dhirta caleenta dhanaan ma taqaan? Haddaad taqaan sheeg magacyadooda.
2. Ciid dhanaani ma jirtaa? Hadday jirto waxa dhanaa-neeyey sheeg.
3. Hadday xooluhu jeelaan sheeg sida la yeelo.

Casharka 38

HEESAHA CARRUURTA

Garduur iyo godanka Yeyle
 Nugaal godan gooddigeeda
 Guddoonka ka yeeriyooowa
 Garta u gabangabsayoowa
 Guntiga lowyaha geshoowa
 Cirradu gaasheeysayoowa
 Dixida gaaroodiyooowa
 Dareemada Cali — kabloowa
 Nugaal oo **deelantoowa** (doogsatey)
 Dalyoo soo noqotayoowa (durdurtay)
 Dig weyn oo buuxsantooowa

* * *

«...Danteenna weyni waxa weeye inaan ku noolaannaa nolol ku dhisan sinnaan iyo cadaalad».

Jaalle Maxamad Siyad Barre, Madaxweynaha Jamhuriyadda Dimoqradiga Somaliya (18 Juun 1971).

SHEEKADII NEBI NUX

Waxaad soo martay sheekadii Nebi Adan waadna garatay.

Waxaa Nebi Adan ku xigey Nebi Nux, nabadi korkiisa ha ahaatee. Ilaahey wuxuu Nebi Nux u soo diray dadkiisii oo habaaboy oo **Sanammo** aan wax tarayn Ilaahey dhigtaay. Nebigii dadkii in badan oo badan buu la hadlay, oo la taliyey in ay Ilaahey keliya caabudaan oo Sanammada iska dhaafaan. Dadkii Nebigii way rumayn waayeen. Kuwa sidaa yeelay waxa ka mid ahaa Nebi Nux wiilkiisii.

Waa dambe, Ilaahey baa Nebi Nux faray inuu doonni sameeyo oo ku qaado intii raacday ee rumeeysay, iyo wixii nool midkooda lab iyo kooda dheddigba. Markaas ka dib baa dhulkii roob weyn helay, biyihiiна dhulkii iyo buurihiiba qariyeen. Dadkii gaalada ahaa meel ay u cararaan iyo meel ay galaan bay waayeen, ilaa ay ku wada maashhoodeen.

Kolkii doonniddii Nebigu meel xeeb ah ay gaartay, baa Ilaahey roobkii joojiyey. Dhulkiina wada qallaley. Nebigii iyo intii la jirtey baa dhulkii timid oo degtey. Si weyn bay Ilaahey u caabudeen oo Nebigiina u rumeeyeen.

Layli :

KA JAWAAB OO QOR

1. Dadkii Nebi Nux maxay Ilaahey ka dhigteen?

2. Nebi Nuux wiilkiisii yuu raacay?
3. Yaa doonnidii raacay?
4. Dadkii sidee yeeleen markay wax arkeen?

Casharka 40

MAGACYO LA QEEXAY

Wiilku wuu buuran yahay, gabadhuse way **dhuuban tahay**. Berbera way **fog tahay**, Afgoyese wuu **dhow yahay**. Kaftanku wuu **fiican yahay**, cayduse way **xun tahay**. Jilaalkii maalintu way **kulushahay**, habeenkuse wuu **qabow yahay**. Buuraha Gacanlibaax, Shimbibbiris iyo Cirshiide way **dhaadheer yihin**, Burhakabase way **gabaan tahay**.

Gugu wuu roob **badan yahay**, Dayrtuse way **roob yar tahay**. Buskudku wuu **macaan yahay**, liintuse way **dhanaan tahay**. Badweynta Hindiya way **ballaaran tahay**, badda Cadmeedse way **yar thay**. Dafed wuu **geel badan yahay**, Afgoyana wuu **beero badan yahay**.

Dhab u baro sida erayadani u shaqeeyaan:
Dambe, Dhexe, Hoose, Sare, Shishe.

Daartan dawladdaa leh. Waa daar dhagax ah, waana dugsi **hoose**. Shan iyo toddobaatan arday oo wiilal iyo gabdhaba leh ayaa wax ku dhigta, waa saddex fasal. Anigu kan sare ayaan ku jiraa, waxaan fariistaa kursiyada **dhexe**. Safka **horena** waxaa fariista Gelle oo aannu saaxiib nahay. Wiilasha agtayda fariista waxaa ka

mid ah wiil lug la'. Uu buu ku socdaa. Wiilasha kalaa kaalmeeya oo alaabta u qaada.

Fasalka **Hoose** waxaa dhigta carruur yaryar oo sannadkan waxbarashada bilaabay. Aqalkayagu dugsi-guu u dhow yahay, saaxiibkay guriisiuse waa meel shishe.

Casharka 41

NINKAN WARKA KA GUR

Wiilkaygii ayaan waxaan ku iri, «War ciidda qub, caanahana sibraarka ku shub, geelana carrada u dhig, reerkiina **bariis** iyo sonkor u gad.

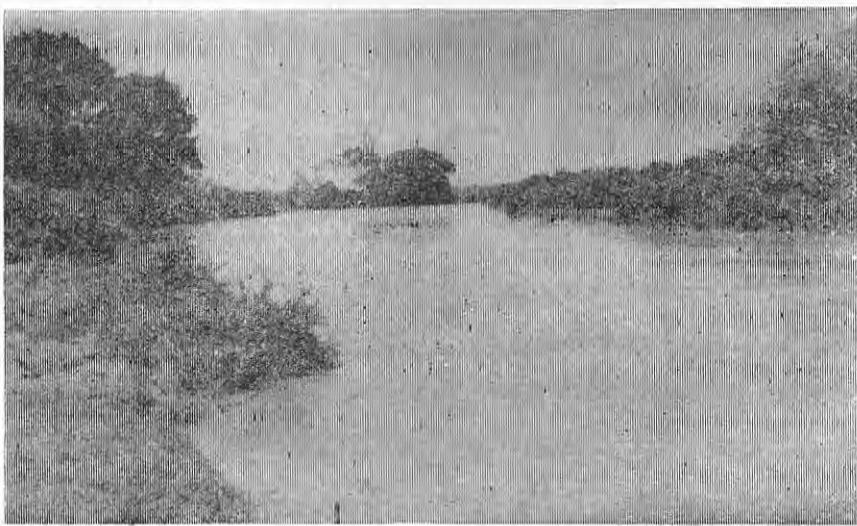
Haanta **biyaha** ku dhur, alaabta dibedda taalna uruuri. Beerta caleenta ka xaar oo miraha ku yaalna soo iibii. Ragga daarta dhisaya lacag sii, martidana soor. Carruurta wax bar, maqashana hooska ku xirxir.

Layli:

ERAYADAN WEERO GELI:

Ciid, Caano, Geel, Bariis, Sonkor, Biyo, Alaab, Caleen. Miro, Rag, Marti, Carruur, Maqal.

«...Hannaan ku dhisan dhaqanka iyo qarannimada Somaliyeed ee aan ku dhisnayn qabiilnimo, reernimo iyo hallays — weeye qasdiga Tawradda Somaliyeed.» Jaalle Maxamad Siyad Barre, Madaxweynaha Jamhuriyadda Dimoqaradiga Somaliya (4 Nofembar 1971).

WEBI SHABELLE

Weki Shabelle waa webiga labaad ee dalka Somalia. Wuxuu isu maraa Somalida Galbeed, Hiran, iyo Banadir. Magaaloooyinka uu marana waxaa ka mid ah: Beledweyne, Bulobarde, Jawhar, Balcad, Afgoye Jannale iyo Qoryoley. Biyihisu waxay ku faafaan meesha la yiraahdo Haway. Sida kan Jubba oo kale, webi Shabelle beero badan buu warabiya.

Sida Jubba oo kale ayaa bahallo wax cunaa ku jiraan webi Shabelle. Labada webiba, waxaa ku samaysan tayo dadka, duunyada iyo baabuurtuba maraan oo ay isaga gudbaan webiga labadiisa dhinac. Webiga Shabelle iyo webiga Jubba waxtar weyn bay u leeyihiin dhaqaa-laheenna

Layli:

1. MAGACYADAN KA DHIG JAMAC.

Weki, dal, biyo, war, ceel.

2. KA JAWAAB.

1. Webi Shabelle meeshee buu ka yimaadaa?
2. Waa immisaa magaaloooyinka Somaliyed ee uu maraa xaggeese ku dhammaadaa?

Casharka 43

SALAADDA WADAJIRKA

Nebigeennii suubbanaa, nabadi korkiisa ha ahaatee, wuxuu caddeeyey «Salaadda wadajirka lagu tukado inay 27 jeer ka khayr badan tahay midda kelikeli loo tukado. Maxaa loola jeedaa salaadda wadajirka ah? Waxaa loola jeedaa, in dadka Islaamka ahi hadday tukanayaan, ay wadajir u tukadaan oo anynan kelikeli u tukan.

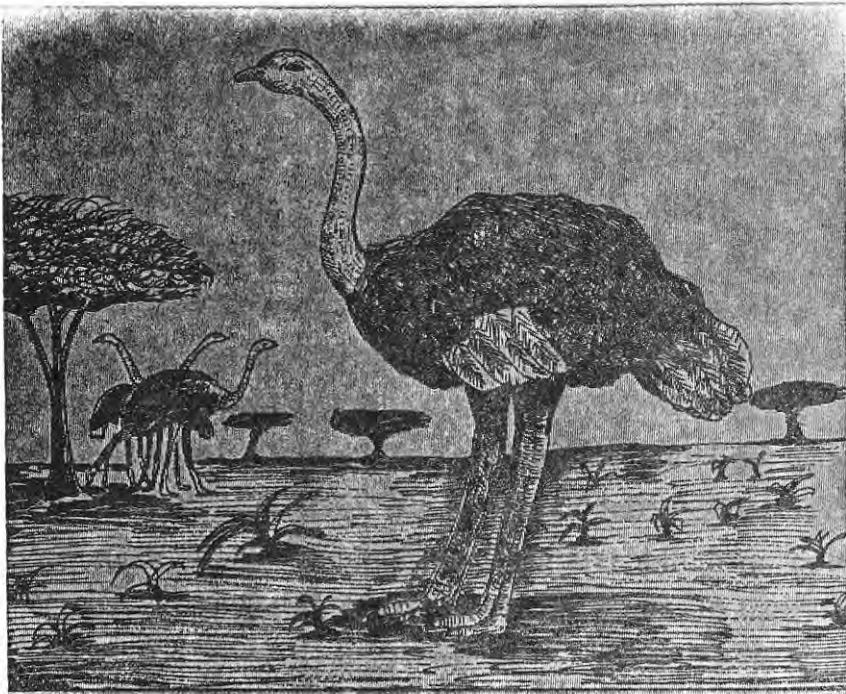
Dadkii meel isugu yimaada oo tukanaaya, waa in ay nin hor marsadaan. Ninkaas waxa lagu magacaabaa Imaan. Intooda kalena waa inay ka dambeeyaan iyagoo safsaf u taagan. Imaanku markuu salaadda xirto, waa inay iyaguna ka daba xirtaan.

Wadajir haddii loo tukado maxaa laga dheefaa? Wax badan baa laga dheefaa; waxaana ka mid ah: ninka madaxda ah iyo ninka aan ahayn, ninka hodonka ah iyo ninka cayrta ah waa is garab joogsadaan.

Layli:

Ka jawaab su'aalahan.

1. Salaadda yaa loo tukadaa?
2. Wadajir haddii loo tukado maxaa laga heelaa?
3. Iman muxuu sameeyaa?

GOROYO

Goroyadu waa shimbirta ugu weyn shimbiraha. Baalal qurux badan bay leedahay mana duusho. Ukun bay dhashaa sida shimbiraha kale. Goroyada lab waxaa la yiraahdaa: HALDAA, midda dheddigna waxaa la yiraahdaa: GOROYO CAWL. Goroyadu inta orodka badan bay ka mid tahay. Mar hadday oroddo dadka iyo farduhuba ma gaari karaan. Inta badan, waxay ku nooshahay dhulka bannaanka ah ee aan dhirta badan lahay, si ay isaga ilaalso dadka iyo dugaaggaba.

Goroyadu dareen bay ku daaqdaa oo mar walba qoortay kor u taagtaa oo waxay iska ilaalisaa wixii

cadaw ku ah. Markay huruddo habeynkii, meel fog bay ka maqashaa shanqarta. Habeen iyo maalin midna kedis laguma qaban karo.

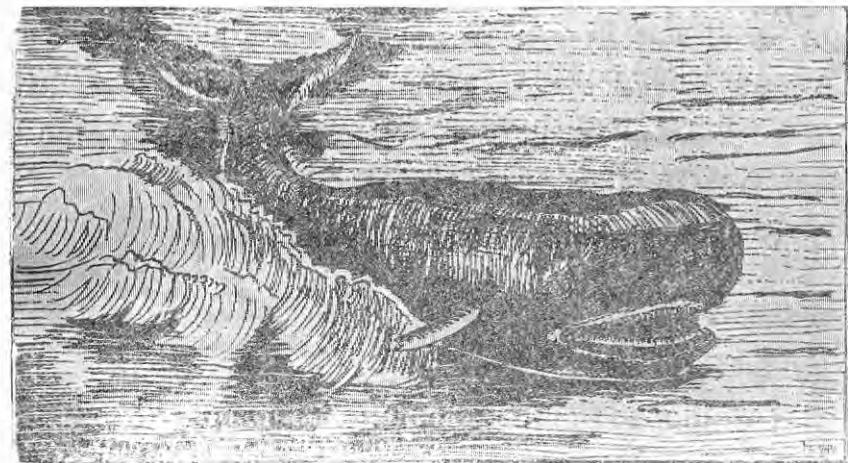
Reer miyigu waxay yiraahdaan: «goroyada subaggeedu waa daawo». Dalka Somaliya goroyadu waa ku Badnaan jirtey, haddase waa yaraatay maxaa yeelay aad baa loo laayey oo waa la ugaarsaday.

Goroyada dheefteedu waa: SUBAG, UKUN IYO BAAL.

Layli:

Sawir goroyo ka dibna tilmaanteeda ku hoos qor adigoo aan tii buugga raacin.

Casharka 45

NIBIRI

Kalluunka badda ku jira kan ugu weyn waxaa la yiraahdaa Nibiri. Maroodiga wuu ka weyn yahay, kana

dheer. Nibirigu kalluunka kale wuu cunaa. Nibirigu badweynta buu ku jiraa, xeebtana uma soo dhawaado oo inuu ku caaryuu ka baqaa, maxaa yeelay aad buu u culus yahay.

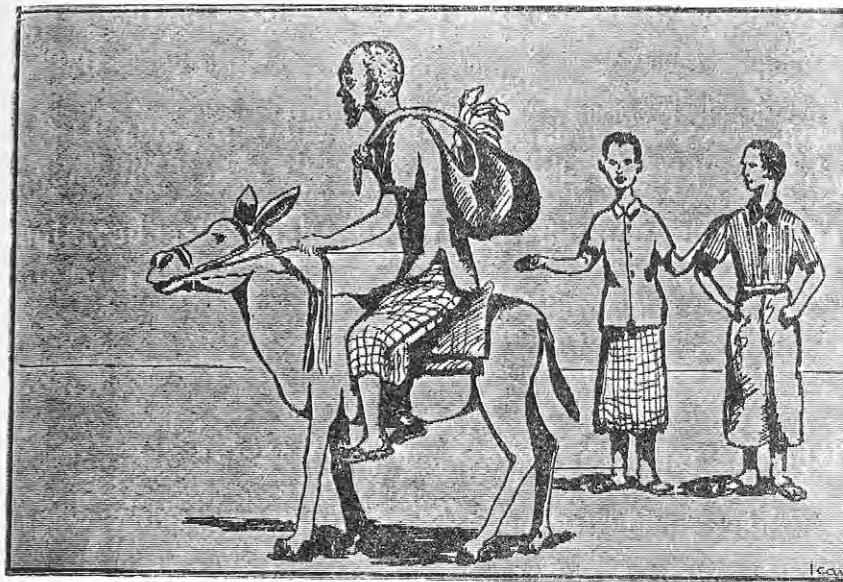
Sidaas darteed, lama arko Nibiriga sida badan. Kolkii uu rabo inuu neefsado, nibirigu biyuhuu madaxa kala soo baxaa oo sankuu gantaal dheer oo biya ah ka sii daayaa.

Nibirigu, baruur maahee jiir ma leh. Baruurtiisa saliid baa laga shiilaa, daawana waa laga sameeyaa. Xayrta Nibiriga, Somalidu doonyahay ku dhaydaan. Sidaas darteed baa loo ugaarsadaa Nibiriga oo shabaag iyo xargo xoog leh baa lagu dabaa.

Layli:

1. Sawirkan oo kale isku day, ka dibna hadal yar ka qor.
2. Nibirigu badahee buu ku nool yahay?
3. Xayrta Nibiriga maxaa laga sameeyaa?

Casharka 46

HECOO IYO DAME ERKIISII

Hecoo wuxuu ahaa nin ku caan ah qosolka iyo kaf-tanka. Ninkaas oo kalena waxa la yiraahdaa «Jaajaale».

Maalin buu Hecoo martiqaad weyn sameeyay. Damèer uu lahaa buu suuqa kaga doontay khudrad iyo alaaboo ay ka mid yihin cambe, liin macaan, qare, iyo wax la mid ah.

Kolkuu alaabti soo iibsadey buu qufad ka buuxsadey oo deegta ku qaataay oo damèerkina soo fuulay. Dabadeed damèerkii baa aad ula orday isagoo heesaya. Waxaa Hecoo caado u ahayd inuu heeso markuu alaab culus sito.

Dadkii jidka maraayey, kolkay arkeen Hecoo bay ku qosleen illeen waa nin caan ahe. Kolkay weydiiyeen

wuxuu alaabta damèerka u soo saari wayey oo deegtiisa ugu soo qaaday, wuxuu ku yiri isagoo ku dheeldheelaya, «Damèerkaygu waa taag daran yahay waadna og tiiin inaan wax kasta ka jecelahay.» Hecoo intaas wuxuu ku daray, «Damèerku aniga iyo qufaddan buuxda, ma wada qaadi karo».

Dakii intay ku qosleen bay ka tageen iyagoo leh, «Wallee Hecoo baan loo taag helin».

Layli:

1. Jaajaale maxaa la yiraahdaa?
2. Daméerka muxuu Hecoo alaabta ugu qaadan waa-
yey?
3. Maxay dadku Hecoo ugu qosli jireen?

Casharka 47

JECEYLKA WADDANKA

Waddanka jeclaantiisu waa waajib.

Qof yar iyo qof weyn, nin wax garanaya iyo mid aan wax garanaynba, waa in ay waddankooda jeclaadaan.

Maxaa lagu ogaadaa qofku inuu waddankiisa jecel yahay? Waxa lagu gartaa sida qof waliba ugu dadaalo.

Ninka beerreyda ah, hadduu ku noogo kuna dhi-dido falidda iyo waraabinta beerta, si ay ugu baxaan firi iyo mito wanaagsan oo ku filan qoyskiisa iyo qoysas kaleba, ninkaasi waa waddani.

Ninka shaqaalaha ah hadduu ku dhibtoodo warshada, dhismaha dugsiyada, isbitaallada, jidodka iyo aqallada, ninkaasi waa waddani.

Askarigu hadduu ka ilaaliyo tuugta nafta iyo maalka dadka, ama hadduu ka daafaco cadawga oo naftiisa u huro dalkiisa, asaguna waa waddani.

Ardaygu hadduu ku dadaalo wax barashada oo imtixaanka si wanaagsan uga baxo oo waalidkiisa iyo waddankiisa wax taro, asaguna waa waddani.

Layli:

ERAYADAN KU DAR WAXA KA MAQAN.

1. Waddanka in qofkasta jeclaado—————?
2. Dad kastaa —————— waddankiisa?
3. Askarigu waddanka wax weyn ——————?
4. Ardaygu waddanka wax weyn—————?
5. Qofka shaqaalaha ah waddanka wax—————?

«...Ma aha inaannu halmaanno taariikhda geesiya-sheennii u hury naftooda xornimada iyo gobonnimada dalkeenna.»

Jaalle Maxamad Siyad Barre, Madaxweynana Jam-huriyadda Dimoqaradiga Somaliya (26 Juun 1970).

HEES WADDANI AH

Waa baa beryey *

Waa baa beryey
 bilic san
 arooryo baxsan
 maalin boqran
 kuwii bilaabee
 dabka baxaaya
 belelinayey
 Waa baayadooda
 kuwii ka bayree
 bahdood ka leexdee
 boqonta gooyey
 waa baada'ooda;
 barbaraarnay
 gumeysi baaba'
 bog iyo wadanoow
 lib taynu boganney;
 ku barbaraarnay
 Alaa buruud leh
 mahad badan leh
 baaxad iyo xoog leh
 bili, bilina innagaa leh

SHEEKADII NEBI MUXAMAD

Nebi Muxamad naxariis iyo nabadgelyo korkiisa ha ahaatee, wuxuu ahaa, Nebiyada kii u dambeeyey. Nebigu 12 Bisha Mowliid buu ku dhashay Maka oo dhulka Xijaas ku taal. Aabbihiis Cabdullahi wuxuu dhintay Nebiga oo weli uurka hooyadiis Amina ku jira. Kolkuu Nebigu dhashay miyigaa la geeyey, waxaanā nuujisey haweeney la yiraahdo Xalima Sacdiya. Kolkuu Nebigu lix jir gaarey bay hooyadiis dhimatay, dabadeed agoon buu noqday. Kolkaas waxaa koriyey awowgiis Cabdul Mudalib oo si fiican u barbaariyey. Awowgiis aad iyo aad buu wiilka u jeclaa. Nebiga sheekadiisu yaab bay leedahay, wayna fiican tahay. Kolkii Nebiga awgiis dhintay, waxa koriyey Adeerkiiis Abu Dalib. Adeerkiiis wuxuu ahaa nin carruur badan oo xolo yar. Ilaah isagaa deeq lehe, Abu Dalib xolo badan buu helay, kolkaasuu Nebigii aad iyo aad u jeclaaday.

Beri dambe, kolkuu Nebigii laba iyo toban jir gaarey buu adeerkiiis safar u baxay, wiilkii walaalkiis dhalayna wuu kaxeeyey. Kolkaasaa Nebiga adeerkiiis xolo badan soo helay, dabadeedna soo noqday isagoo aad u faraxsan.

Nebigu intuu yaraa, dadku waxay ku barteen edeb fiican iyo run badan oo carruuraha kale aynanlahayn.

Kolkaasaa dadku ku magacaabeen «Aamin. Magacaasu muxuu yahay? Waa lagukalsoone.

Layli:

1. Eayadan kuwo la macne ah qor.

Salaan . nuujisey - Aamin - Awow - agoon - Mow- liid.

2. Erayadan hadallo dhex gelii.

Nebigu - nabadi - dhulka xijaas.

Casharka 50

B E E R T A

Beer waa dhul lagu abuuro firi iyo miro la cuno. waxyaalaha beerta ka baxa waxaa ka mid ah meseggo, galley, moos, mafafay, cambe iyo kuwo kale. Beerta marka hore, waa la geedqaadaa oo geedaha laga guraa,

kaddibna waa la carro geddiyaa. Dabadeedna waa la abuuraa oo la limaa. Beertu intay baxayso waxaa laga ilaaliyaa dugaagga iyo duunyadaba.

Bahallada beeraha cunaa way badan yihiin. Qaarkood maalintii baa la arkaa, qaarna habeenkii. Kuwa maalintii soo baxa waxaa ka mid ah: daayeer, korow, doofaar, dabagaalle iyo shimbiro. Kuwa habeenkiina waa: goome, kashiito, balanqo, jeer iyo diirid. Ayaxuna beeraha aad buu wax u yeelaa. Ninkii beer yeeshaa, waa inuu samaystaa bakaar lagu kaydiyo badarka, si markuu roob da'ò uusan uga qoyin.

Waxa beerta ka baxa, inta firiga iyo miraha ah dadkaa cuna, balkana duunyadaa cunta.

Layli:

1. Wuxaad qortaa waxa ka baxa beeraha.
2. Wuxaad sheegtaa sida beerta loo faloo.
3. Wuxaad tirisaa inta bahal ah ee beerta wax yeeshaa.
4. Laanta sawiran tilmaan qaybaheeda.

Casharka 51

QOLOQOLO SHEEGE

Waa sheeko wiil yar iyo nin weyn dhix martay. Wiil yar oo toban jir ah oo dugsiga hoose ku jira, fasalka labaad, ayaa galab la kulmay nin weyn oo meel maraaya. Wuxaana la oran jirey Jamac. Ninkii baa wiilkii ku soo leexday, ka dibna way wada hadleen. Bal dhegeyso

hadalka dhex maray:

Jamac:

Wiilkow, kumaad ahayd?

Wiilkii:

Cali weeye magacaygu.

Jamac:

Aabbahaa magiciis?

Cali:

Yusuf baa la yiraahdaa.

Jamac:

Waa hagaag. inan fiican baad tahay, qolomaad tahy?

Cali:

Nin weyn baad tahaye, maxaad qoloqolo ku falaysaa?

Jamac:

Qoladaan doonayaa!

Cali:

Miyaadan ogeyn in dadkii oo dhammi naceen oo tirtireen wax qabiil la yiraahdo!

Jamac:

Imminka xaggaad ka timid wiilyahow?

Cali:

Waxaan ka imid dugsi lagu tirtirayey qoloqolada aad sheegayso!

Jamac:

Oo maxaan iri?

Cali

Waxaad tiri wax aan afkaygu karin!

Jamac:

Wiil fiican baad tahay. Cidna ha ii sheegin. Mar dambena magac qabiil soo qaadimaayo.

Kolkaasaa ninkii weynaa isku sheexay oo cararay.

Wiilkiina aad buu u qoslay.

Kaasi waa kuma?

Waa qoloqolo sheege!

Waa Somali-kalaqaade!

Layli:

1. Wiilka iyo ninku maxay ku wada hadleen?

2. Qabiilka ma jeceshahay?

3. Somalinnimada ma ka dooran lahayd qabiilnimo?

Casharka 52

AAKHIRO

Quraanku wuxuu had iyo goor inoo sheegaa in ay jirto addunyo kale oo aan ahayn tan aan joogno. Wuxuuna ku magacaabay Aakhiro.

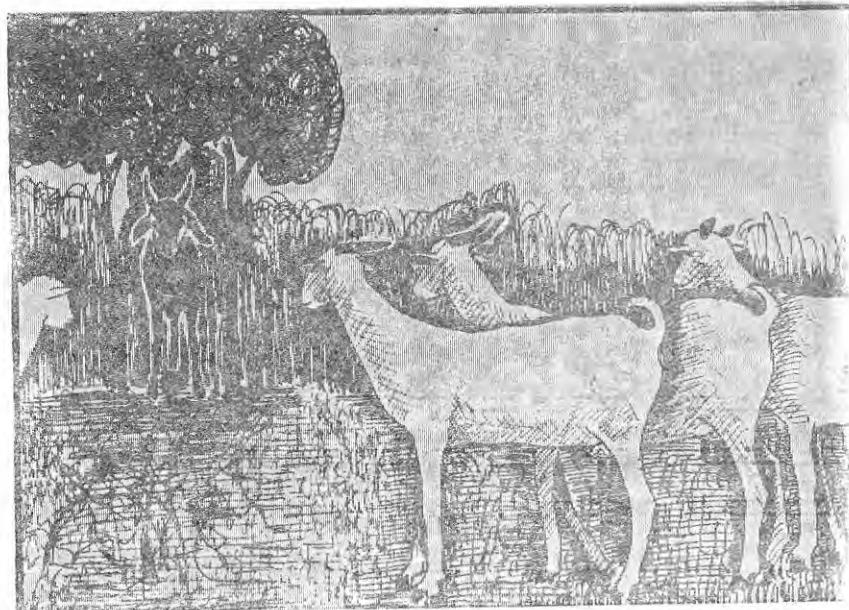
In aakhiro jirto waa run oo Quraankaa sheegay. Aakhiro maxay tahay? Aakhiro waa meesha qofka fiican iyo qofka xun lagu kala saaro. Qofkii inta uu adduunyada joogo, Eebbe aan rumayn, wuxuu farayna yeelin, haddana dadka dila oo dhaca ama khayaana, aakhiro baa Ilaaħ ku xisaabiyyaa oo waxaa la geeyaa Naarta. Qofkiise, Ilaaħ iyo Nebigiisa rumeeyaa, wixii wanaagsanna yeela, dadkana wax u tara, aakhiro Eebbe abaal wanaagsan

buu mariyaa oo Jannadaa la geeyaa. Sidaas daraaddeed, qof walba, waxaa laga rabaa inuu Aakhiro wax u meel dhigto oo adduunyada wax san falo.

Layli:

1. Aakhiro waa maxay?
3. Ilaah goormuu dadka kala xisaabaa?

Casharka 53

RIDU GAR LEH RIYUHUNA GAR LEH

Maalin maalmaha ka mid ah, iyadoo galab ah ayaa riyo fara badani xeradi ku soo dhowaadeen. Riyahana waxaa ku jirey ri' madow.

Dabadeed riyihii iyagoo gurigii ag daaqaaya, ayaa ridii madoobeyd ka soo baxday geed ay daaqaysey oo

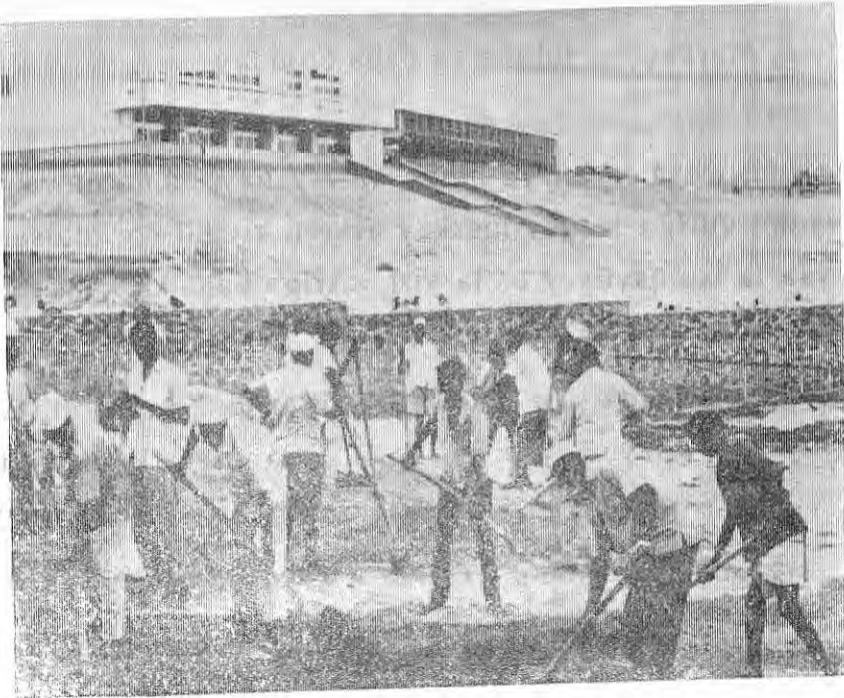
riyaha kale ka dambeeyey. Riyihii kalena markay arkeen bay dideen, maxaa yeelay, madowgeedi bay bahal moodeen. Markaasaa ridiina ka daba orodday.

Riyihii waxay u yaaceen xaggii guriga, iyagoo aan hubsan waxa eryanaya inuu weer yahay, ama dawaco. Dadkii guriga joogey markay arkeen riyihii oo didsan, ayaa la isu qayliyey oo la yiri, «Ariga bahalka ka reeba, Ariga bahalka ka reeba!»

Markii dadkii ku orday meeshii arigu ka soo diday, ayay arki waayeen wax bahal ah. Waxayse arkeen ridii madoobeyd oo riyihii kale daba ordeysa oo rabta inay gaarto. Dabadeed duqdiif reerka u weyneyd baa tiri «Ridu gar leh, riyuhuna gar leh».

Layli:

1. Erayadan kuwo macnahoodu ka soo hor jeedaan qor. Madow — gaar — gaaban — gacan — duqdiif.
2. Sawir Rì madow iyo afar kale, oo ku hoos qor waxay duqdiif tiri.

ISKAA WAX U QABSO

Iskaa wax u qabso waxaa weeye iskaa u shaqayso iyadoo aan qofna ku dirin. Waxay fududaysaa hawl loo wada baahan yahay oo aan qofna keligiis qaban kareen. Hawshuna waxay ku wanaagsan tahay inaan la isku hallayn ee qof walba geestiisa ku dhaqaaqo.

Hawshii keli ahaan loo qabto, guul wanaagsaan lagama gaaro, wax weyna ma dhaliso. Laakiin hawshii wadajir loo qabto ee dadku isugu tago, isagoo gacmaha is haysta, weligeed waa lagu guuleystaa oo liibaan baa laga gaaraa.

Dadyawga hore u maray wadajir iyo wax wada qabsi, bay ku gaareen meesha ay maanta joogaan. Haddii aynan isku mid noqo oo hawshooda guud u soo wada jeesan, weligood wanaag iyo barwaqo ma gaareen.

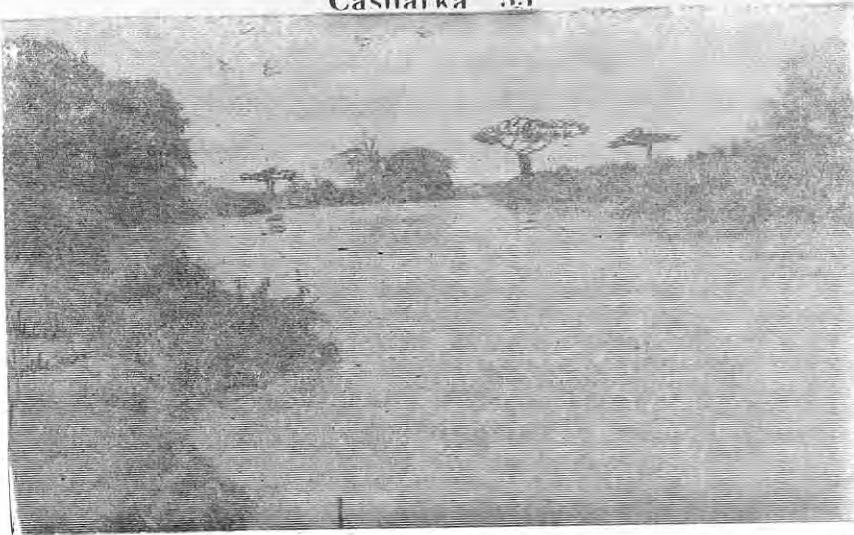
Wixii wadajir loo qabtaa, ka wanaagsan wixii keli-keli loo qabto. Sidaas oo kale waxaan ogsoon nahay salaadda la wada tukadaa inay ka khayr badan tahay mappa keli keli loo tukado. Somaliduna waxay ku maahmaahdaa «Ilko wadajir bay wax ku gooyaan».

Layli:

ERAYADAN WEERO KU DAR:

1. Qabo - hawl - wadajir - guul.
2. MEELAHAN BUUXI.

Hawsha — — — loo qabtaa guul baa — — laakiin hawsha — — — loo qabtaa — — fiican lagama — — maxaa — — yeelay — — wadajir bay — — gooyaan.

WEBIGA JUBBA

Somaliya laba webi oo waaweyn bay leedahay, Waxaan weeye Webi Jubba iyo Webi Shabelle.

Webi Jubba ayaa webiyaasha Somaliya ugu weyn, uguna biyo badan. Wuxuu isu maraa labadaa Gobol ee Jubbada Sare iyo Jubba Hoose, wuxuuna badda kaga darmaa meesha la yiraahdo Jumbo oo Kismaanyo u dhow.

Webiga Jubba, waxaa ku jira bahallo badan oo ay ka mid jiihin: yaxaas, jeer iyo kalluun. Webiga jiinkiisa waxaa ku jira balanqo, diirdiir, sagaaro, lo'gisi, jebiso iyo halaq badan. Webigu biyo badan buu leeyahay, laakiin jiilaalkii waa biyo yareeyaa oo lugtaa lagaga gudbaa.

Markay guga tahay ee uu biyo keeno, doon baa lagaga gudbaa. Webigu waa halis maxaa yeelay, bahallo wax cuna oo badan baa ku jira. Webiga Jubba biyihisa beero badan baa lagu waraabiyaa. Beerahaas waxaa ka

baxa moos, galley, meseggo, qumbe, iyo waxyaalo kale. Webiga Jubba, waa biyo badan yahay, kana weyn webiga Shabelle.

Layli:

1. Webiyada jiinkooda maxaa lagu arkaa?
2. Magacyada bahallada webiga ku jira sheeg.
3. Jeertu hilbaha ma cuntaa?

BOOQASHADA

Waxyaalahaa dadka is jeclaysiyya ama walaaleeya waxaa ka mid ah booqashada. Taasoo ka timaada farax ama tiiraanyo. Faruxu waa goortii la guursado, ama ilma dhashaan, ama dhoof laga yimaado.

Tiiraanyadu waa geerida ama xanuunka ama xaringga qof la xiro. Booqashada faraxu waa in qofka loola tagaa bashaashnimo iyo weji furnaan. Waa in loo bogadiyaa oo loo hambalyeyaa, lana tuso in faraxa lala wadaago.

Tiraanyadu waa in qofka la tuso in dhibaatada lala wadaago. Waa in la dhiirri geliyaa oo loo samo saadiyaa, wuxuu dhibsadana waa in laga ilaaliyaa.

Layli:

1. **Magacyadan fal u rog.**
isjeclaysiis — booqasho — tiiraanyo — samasaad.

2. Erayadan kuwo macnohooku ka soo hor jeedaan qor.
tiiraanyo — xanuun — walaalaysi — geeri.

3. Ka jawaab su'aalahaa

1. Maxaa deriska laga ilaaliyaa?
2. Saaxiibadaa ma booqataa?

Casharka 57

SOONKA

Soomiddu waa inaan wax la cunin, waxna la cabin, maalmaha bisha Soonqaad, laga bilaabo aroorta ilaa qorraxdhaca.

Dadku maxay u Soomaan? Ilah baa faray inay Soomaan. Taas waxaan ku ogaanay quraankeenna uu Eebbe ku soo dejiyey Nebigeenna Muxamad, nabadi korkiisa ha ahaatee.

Meeqa maalmood baa la Soomaa? Waxaa la soomaa 29 ama 30 maalmood, hadba bisha Soonqaad intay ku dhamaato.

Qofkii buka ama qofkii socdaal ah, waa dhaafi karaa Soonka, hase yeeshee, markuu qofku raysto ama socdaalka ka soo noqdo, waa inuu soomaa. Cunto iyo cabbid keliya oo layska dhaafu lama rabo ee waxaa kaloo la doonayaa in layska dhawro beenta, xanta, xasadka, dhagarta iyo wixii kaloo dembi keeni kara. Salaadda iyo wixii kale oo àjar keeni kara, waa in lagu dadaalaa. Haddii kale, abaalkii Eebbe laga filanayey baa la seegayaa.

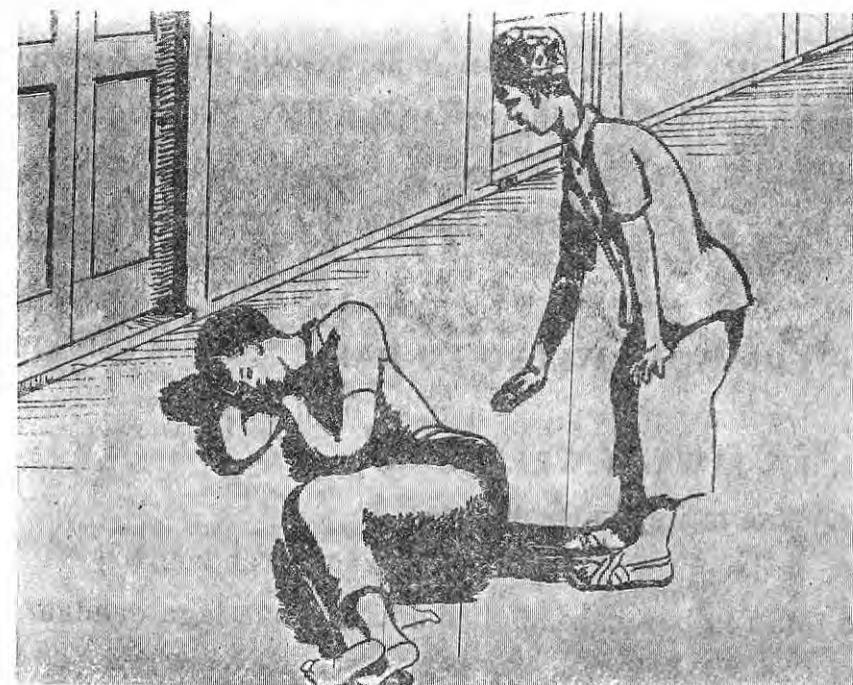
Layli:

1. Soon maxaa la yiraahdaa?

2. Immisa maalmood baa la soomaa?

3. Qofkii buka iyo kii socdaal ah soonku ma ku waajiba?

Casharka 58

MASHAQAYSTE

Waxaa jiri jirey nin la yiraahdo Cali mashaqayste. Wuxuu ahaa nin aad ugu raaxeeya naftiisa. Wuxuu jeclaa mar walba inuu helo cuntada tan ugu macaan badan. Wuxuuna jeclaa maalin walba, inuu qaato dhar cusub oo midabyo wanagsan ee nadiif ah. Wuxuu kaloo jeclaa inuu hurdo maalinta inteeda badan. Cali wuxuu necbaa shaqada. Markii uu baahdana, wuxuu ku dadaali jirey inuu helo cunto mar ku filan.

Dàdiisii waa weynaatey, saaxiibbadiisna way ya-raadeen. Markuu bukooday wuxuu waayey cid soo boo-qata oo wax u keenta. Dabadeed dhibaato badan buu la kulmay. Cali ma shaqayste wuxuu ahaa nin aan dadku jeclayn.

Maalin dambe, isagoo baahi la jiifa jidka, ayaa waxaa u yimid nin weligiiba la talin jirey. Ma shaqayste wuxuu yiri, «walaaloow wax i tar». Ninkii wuxuu ugu ja-waabay, «walaal jiifkan jiifbaa kaaga horreeyey»!

Layli:

1. ERAYADAN WEERO KU DAR.

Dàdiisii — cusub — mar ku filan.

2. KA JAWAAB WEERAHAN.

- a. Waa maxay mashaqayste?
- b. Ardayga hurdada badan maxaad tirahdaan?
- c. Ma run baa hurdada badan cudur baa laga qaadaa?

Casharka 59

ISTAAGEERIDDA

Reer baa ciidan wuxuu ka haystey nin indha là iyo wiil laba iyo tobantir ah. Maalintii dambe bay arigii soo arooriyeen. Waxay ogaadeen ceelka ay u arorayeen inuu ahaa ceel dheer. Waxay filanayeen inay cid taageerta ceelka ka helaan. Ceelkii bay yimaaddeen oo aan cidi joogin. Kolkaasaa ninkii indhaha la'aa wiilkii ku yiri «Ceelka makaabkiisa (raarka) cagta ii saar,

wadaantana anigaa haynaya, soona bixinaya, adiguna goortaan wadaanta dibadda keeno qabaalka ku shub».

Wiilka yari wadaanta ma qaadi karin, ceelkana kama soo saari karin, ninka indhaha li'ina biyaha qabaalka kuma shubi karin hadii ayan istaageerin.

Maalintaas arigu wuxuu ku cabbay istaageeriddii indhoolaha iyo wiilka yar. Nin baa gabay wuxuu ku yiri: Wiil hadduu labiyo tobantir
lali ahaan waayo
Ragannimo luddiis kuma jirtee
liicyaye ogaada.

Sheekadani waxay ina tustay, dadku inuunan istaageerid la'aan dhaqmi karin.

Layli:

1. ERAYADAN QOR KA DIBNA WEERO KU DAR.

Aroori—makaabka amase (raar) — keenay — bixi.

2. Wuxaan sheegtaa alaabadaani waxay tarto.
wadaan — qabaal — makaab amase raar — dawli.

MAGACUYAALLADAN BARO

Keli

1° aniga

2° adiga

3° asaga (isaga)

ayada (iyada)

aan

aad

uu

ay

MADADDAALO

Gurigoodii lay keen,
 Buul buurta laga taag,
 Lax derderan la soo qabay,
 Mindi lagu xangarafsii,
 Misig dhool leh lay dhiib,
 Hurayoo halkeen dhigay,
 Mid Alluu calfaa cunay,
 Doobi xoor leh lay keen,
 Mid Alluu calfaa dhamay,
 Dawacaa mashxarad timid,
 Daayeerna riyihi raac;

Jamac

annaga

innaga

adinka (idinka)

ayaga (iyaga)

DHAQANKA GEELA

Roobku dalkeenna guga iyo deyrta buu aad ugu da'aa. Balliduu buuxiyaa. Doogguna waa baxaa oo geeda-haa dheeraada. Xooluhu way dhalaan. Caano badan baa laga lisaa. Weelkaa loo culaa si caanuhu u fiicnaadaan. Haruubgaallada waa la hogeyyaa. Weelka arigase waa la culaa. Geela sida badan nin baa lisa. Marmarna nin waa haaneediyyaa ninna waa bidix lisaa. Hasha badisa, naasahaa laga maraa, haddii kale nirigu waa daabootaa. Hashii canuguu ka dhintaa mid kale ayaa lagu sidkaa, ama waa la tolaa, ama waa la maqaar saaraa. Hasha badisa haruubgaal baa laga buuxiyaa. Hashii carar taqaan waa la dabardambeedaa.

Layli:

ERAYADAN WEERO KU DAR.

baxaa — dhala — lisaa — culaa — hogeyyaa
 haaneedaa — maraa — xiraa — dabar
 dambeedaa — maqaar saaraa — buuxshaa.

1. Ka warran dhulka Somalidu siduu u eg yahay gu-ga?
2. Haruubgaalka maxaa laga sameeyyaa
3. Hashii canuggu ka dhintaa maxaa lagu sameeyyaa?

WAA iyo BAA**WAA**

Martidii waa la hoyiyey, dabadeedna waa la sooray, markaasaa la diray.

Cirku **waa** cusub yahay, daruurna **waa** leeyahay. Mee-sha togagga ah **waa** in laga guuro. **Waa** in meel taagan la dego, markaas daadka **waa** laga nabad geli karaa.

BAA

Laba wiil baa buur dheer koray goor maqrrib ah. Markay soo degeen bay wiilal kaloo agtooda joogay u warrameen. Waxay yiraahdeen?.

«Badda Markab **baa** ku soo socda, markabkana calan **baa** ka taagan.

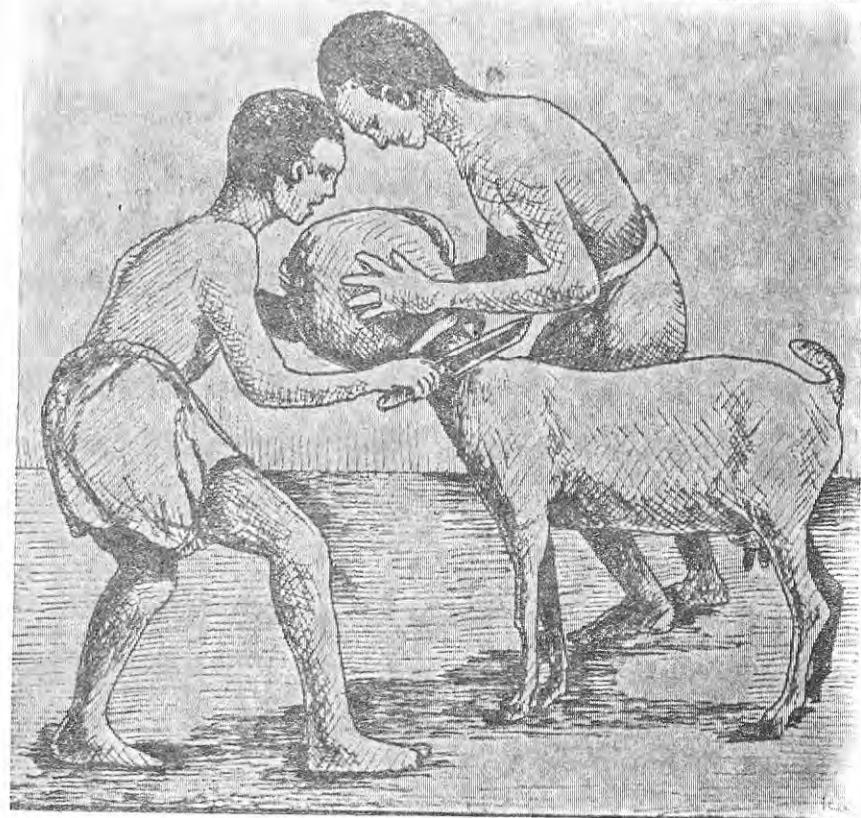
Calanka Somali **baa** leh, maxaa yeelay midabkiisu waa cirka oon caad lahayn, bartanka wuxuu ku leeyahay xiddig cad. Markabla dheeggiisa doonyo yaryar **baa** ku xirxiran. Markabka alaab badan **baa** saaran.

Layli:

1. Qor shan weerood oo **baa** ku jirto.
2. Qor shan weerood oo **waa** ku jirto.

HEES QORQODE

Eeddy qorqode,
Waa qayliyaa,
Oo qalaxtamaa,
Oo sida dawacada buu daba lulaa,
Oo sida halyeyguu hununiyaa,
Oo sida dhurwaaguu dhederbiyaa,
Oo sida libaaxuu laba liqaa,

RI IYO DHERI LA'AAN

Buulo webiga ku ag taal, ayaa waxaa degganaa jirey Barakow Maxamad. Barakow wuxuu ahaa nin aad u yaqaan shaqada beeraha, hawshiisana waa ka adkaa. Barakow wuxuu ahaa nin caan ah, xoolana ri irmaan buu ka lahaa. Xaalkiisa oo sidaas ah, ayuu carruurtiisa aad u jeclaa. Rida caanaheeda iyo wixii kaluu helo buu carruurta siin jirey.

Maalin dambe, ayaa Barakow magaaladii u dhaweyd u safray. Wuxuu ka soo iibsaday afar suus oo galley ah iyo

dheri cuntaada lagu kariyo. Markuu Barakow gurigii yi-mid, ayuu carruurtiisii uga sheekeeyey magaaladii iyo wuxuu ku soo arkay.

Isagoo Barakow carrurrtii u sheekeynaya, ayaa ridii dherigii cusbaa madaxa ku ridatay. Dadkii gurigu, markay u taag waayeen, ayaa Barakow duqii reeraha u sheegay dhibkii ka haystey ridii iyo dherigii. Duqii wuxuu ku taliyey, in rida qoorta laga gooyo. Waxaa dabadeed dhacay in ridii dhimatay, laakiin madaxeedii baa ku haray dherigii. Markii dherigii madaxii laga soo saari waayay, baa duqii ku teliyey in dheriga la jebiyo. Markii intaasi dhacday, waxaa muusannabay duqii reeraha.

Kolkay dadkii weydiyeen wixii ku dhacay, wuxuu yiri, «Waxaan ka naxay haddii aan dhinto, in dadku ay waayaan qof sidan ula taliya.»

Layli:

WEERAHAN SI HAGAAGSAN U QOR.

1. Buuladu waxay ku tiil bad dhexdeed.
2. Barakow wuxuu ahaa nin hodan ah.
3. Barakow wuxuu ka soo helay magaaladii faras iyo dhar.
4. Taladii duqa reerahu, way hagaagsanayd.

Casharka 64

XOOLARAACA

Wàà hore, ayaa reero waxay lahaayeen xoola badan. Xooluhu waxay ahaayeen geel, lò, ari. Waxay kaloo lahaayeen siddeed carruur ah oo afar wiilal tahay afarna gabdho.

Geela waxaa raaci jirey Samatar oo wiilasha u weynaa, nirgahana waxaa ilaalin jirey Sugulle oo siddeed jir ahaa. Geela waxay daajin jireen meel geeda sare iyo gelgelin leh. Kolkol geela, waa aroorin jireen, mee-shii dhuug ama takar lehna waa ka duwi jireen.

Lo'da waxaa raaci jirey Bulshale, weylahana Kar-she. Lo'da waxay ku sii deyn jireen meel cosob leh, xareeddana waa ka waraabbin jireen. Waxay lo'da guriga keeni jireen fiidkii si loo liso.

Riyaha waxaa raaci jirtey Cawralà, waxarahana Xaredo. Cawralà riyaha waa tirin jirtey.

Idaha waxaa raaci jirtey Barni, naylahana Beydan. Barni waxay ahayd gabar fiican oo idaha ma dayici jirin. Beydan waxay ahayd dowdarad oo naylihi dawacaan ka laysatay.

Layli:

1. Erayadan mar qor marna eray kasta xarafxaraf u dheh.
raaci jirey, nirgaha, Sugulle, Xaredo, weylaha.

2. Ka jawaab su'aalahan.

1. Reerku intee xoolo lahaa?
2. Sidee carruurtu xoolaha u kala raaci jirtey?
3. Haddii reerkiinnu xolo leeyahay, kuwee baa gabdhuhu raaci lahaayeen, kuweese wiilashu raaci lahaayeen?

Casharka 65

CALAN YAHOW HA DHICIN (Hees)

Maanta waa dharaartii
dhibaatadu na daysee

Maanta waa dharaartii
dhagaxtur agtiisii
ka dambaysay dhinicduye

Maanta waa dharaartii
beentu ay dhamaataye
runtu ay dhabowdaye

Maanta waa dharaartii
gobannimada dhalinnee
calankeenna dhidibnee

Maanta waa dharaartii
dhigshubato guurtaye
nacabkii na dhaafaye

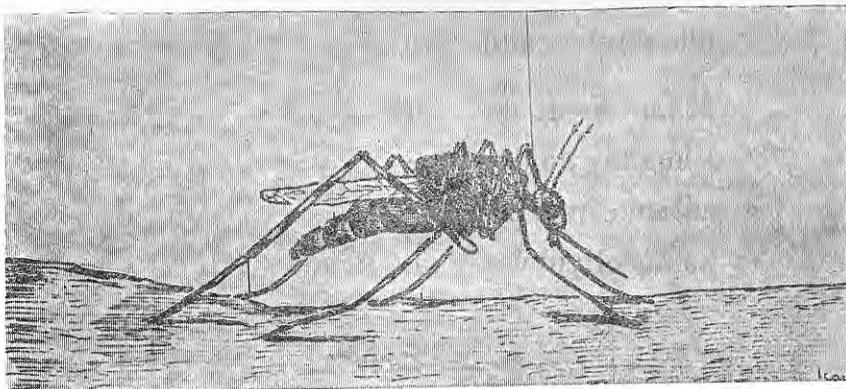
Maanta waa dharaartii
dhallinyariyo waayeel
dhaxantii na deysaye

Maanta waa dharaartii
qosol aan la dhacayoon
dhoolaaha caddeeyee

Maanta waa dharaartii
Ebbahay ha dhawree
calankeenna dhidibnaye
ha dheeliyin weligaa dhisnow

«...Waxaannu doonaynaa inaannu dhisno dhaqan ka dhisan wadajir, sinnaan, caddaalad iyo horukac. Intaas oo dhammi waxay ku jiraan hantiwadaagnimada ku dhisan cilmiga ee aannu u doorannay horukaca dalkeenna».

Jaalle Maxamad Siyad Barre, Madaxweynaha Jamhuriyadda Dimoqaradiga Somaliya, (7 Setembar 1970).

DHILMAANYO (Kaneeco)

Dhilmaanyadu waa cayayaan yaryar oo habeenkii duula. Waxay nuugtaa dhiigga dadka iyo kan duunyada. Dhilmaanyadu waa mugdikunool oo habeenkii bay mirataa. Markay qoraxdu dhacdo, ayay ka soo baxdaa meelihii ay ku jirtey, markaasay wixii dhiig leh raadsataa.

Wax dhiig leh markay hesho bay korka ka fuushaa oo lama ogaan karee mici dhuuban oo dhuun ah bay wax ku muddaa. Kolkaasay ka nuugtaa dhiigga. Intayan ka duulinna, waabaayo bay ku reebtaa wixii ay qaniinto oo dhan.

Dhilmaanyadu waxay ka dhalataa biyaha fadhiya iyo qoyaanka badan. Biyahaas waxaa ka mid ah: kuwa aashuumada, balliyada, waraha, webiyaasha jiinkooda iyo meelihii biyo fadhiyaanba. Guryaha waa in daawo lagu buufiyaa si aan dhilmaanyadu uga dhalan. Roobka Guga iyo kan Deyrta markii ay da'aan bay dhilmaanyadu badataa.

Dhilmaanyada waabaayadeeda qandhaa laga qaadaa haddaan layska daaweyna waa loo dhintaa. Iska jira oo iska jira kaneecada. Cudurkeeda waxaa la yiraahdaa dhaxan ama duumo, afka shisheeyahana «Malaria».

Layali:

1. Kaneecadu sidee dadka iyo duunyada u sumaysaa?
2. Cudurkeeda magaciis?
3. Kaneecadu xaggee ka dhalataa?
4. Kaneecada maxaa lagu dilaa?

G A R S O O R E

Waa baa nin magaalo ka ahaa garsoore. Kolkii laba qof u gar keensato, wuxuu u eexan jirey kii wax siyya. Wuxuu oran jirey, «Faro aan dufan lahayni wax ma duungan». Garsoorihi lacagtii uu dadka ka qaataay, ayuu daaro ka dhistay oo xoolo badan ka dhaqday. Dadkii magaalada iyo miyiga degganaa, ayaa dagaal iyo colaadi ku bateen. Waxaa la hubsaday dagaalka demi waayey iyo colaadda, inay u sabab ahaayd eexashada garsoorahu. Maalintii dambe, ayaa la shiray oo garsoorihi loo yeeray. Dadkii wuxuu ku guddonsaday, ninkii gar eexo naqa in layska qabto. Dadkii oo dhan baa sidaas isku wada raacay. Dadkii waxay iska qabteen garsoorihi.

Sidaas ayaa garsoorihii looga liibaaney. Markaas ka dib, ayaa dadkii farxay, oo cayaar tuntay oo is wada cafiyey. Somalidu waxay tiraahdaa, «Gari Ilaah bay taqaannaa.»

Layli:

Erayadaan weero ku dar oo qor.

1. eexasho - deggan - colaad - hubso - garsoorid.

2. Erayadan kuwo la macne ah qor.

Eebbe - shirkii - cafiyey - Gar.

Casharka 68

INTAADAN WAX FALIN KA FIIRSO

Nin ayaa waa safar aadey. Wuxuu watey hal geel ah oo uu damcay inuu iibsado. Dhawr malmood markuu magaaladii joogey oo waayey cid ka iibsata hashii, ayuu maalin dambe helay nin fiican oo dadka la taliya. Dadkuna ninkaas talada wanaagsan waa ku yihiin. Ninkii hasha watay, markay lataliyihii is af garteen, waxay ku heshiiyeen inuu talo yar oo waxtar weyn leh uu hasha ka siisto. Sidii buuna yeelay. Taladuna waxay ahayd «Intaadan wax falin ka fiirso.»

Ninkii hasha lahaan jirey, baa dabadeed reerkiisii ku soo noqday. Goor habeen bar ah oo roob da'ayo buu

yimid gurigliisi. Kolkaasuu qori dab leh qaatay oo ku ileeyey aqalka gudihisii. Wuxuu arkay nin jiifa sariirta oo ka shakiyey. Toorrey buu la baxay, intuusan ku dhufan baa haweeneydiisii oo garatay ku tiri «ma Guled baa? wuxuu yiri, «haah». waxay tiri «roobkii baa ku soo qooey ee go' qallalan kala soo bax abxadda, odaygaana ha ku tuman waa aabbahey oo sidaada roob soo helaye.»

Markaasuu ninkii naxay oo xusuustay taladii ahayd «Intaadan wax falin ka fiirso.»

Layli:

1. Erayadan qor.

Iibso - siiso - fiirso - talo - ruxay?

2. Erayadan weero dhawr ah ku dar.

Jirey - habeen bar - toorrey - qooyey.

3. Sheekadii waxay ahayd iminka qor oo soo koob.

Casharka 69

ILAALINTA QAANUUNKA

Ardadu arooryada hore, waxay aaddaa dugsiga. Macallinka iyo shaqaaluhu si la eg bay u kallahaan. Ma-xaa sidaa loo yeelaa? Waqtii go'an baa dadku shuqullandaa aadaan. Xaggee bay aadaan? Waxay aadaan isbitaallada, xafisiyada, dugsiyada, dukaamada, makhaayadaha iyo meelo kale oo badan.

Qof kasta waxaa la faray inuu waqtiga shuqulka ilaaliyo oo amarka la siiyana maqlo oo ku socdo. Qofkii sidaa yeeli waaya, waa in la ganaaxaa ha ahaado arday, macallin, askeri ama shaqaale kale. Qaanuunku miyi iyo magaalaba waa isku mid.

Wanaaggu wuxuu yahay, in qaanuunka la raaco.

Layli :

SU'AALAHAAQ QORID KAGA JAWAAB

1. Haddaadan dugsiga tegin, sidee baad noqon doontaa?
2. Dadku maxay u kallahaan?
3. Haddaan dadku u kallihin shaqo, maxaa dhici lahaa?

TUSMADA BUUGGA

Digniinta Macallinka

Badda iyo markabka	Baalka	1
Jirka dadka	»	2
Naxariista xoolaha	»	3
Hufnaanta	»	3
Baqlahaa	»	4
Kulmiyaa la suree (hees waddani ah)	»	5
Sheekadii Nebi Adan	»	6
Edebeta cuntada	»	7
Gargaaridda dadka liita	»	8
Xubnaha garashada	»	9
Waalidka	»	10
Diqsi	»	12
Eey iyo hooskiis	»	13
Xannaanada nafleyda	»	15
Tarraaqadda	»	16
Beenalayaal	»	17
Fal tegey	»	18
Sheekadii Nebi Muse	»	19
Googga—Cadale	»	20
Samafalka	»	21
Addinka salaadda	»	22
Sadaqada Soonfurka	»	23
Haddii aan	»	24
Ceelka	»	25
Casharka raaco	»	25
Erayadan weero ku dar	»	26
Sheekadii Nebi Cise	»	27

Geesiga	"	28
Jeceylka Eebbe iyo Nebigiiisa suubban	"	29
Canabka	"	30
Alla maanta (hees waddani ah)	"	32
Yaxaas	"	33
Istibtaalka	"	34
Magacyo badanaa	"	35
Diricci ragga iyo labadii libaax	"	37
Wadajir	"	39
Jeelbeelka xoolaha	"	41
Heesaha Carruurta	"	42
Sheekadii Nebi Nux	"	43
Magacyo la qeexay	"	44
Ninkan warka ka gur	"	45
Webiga Shabelle	"	46
Salaadda wedajirka	"	47
Goroyo	"	48
Nibiri	"	49
Hecoo iyo damèerkiiisii	"	51
Jeceylka waddanka	"	52
Wàa baa baryey (hees waddani ah)	"	54
Sheekadii Nebi Muxamad	"	55
Beerta	"	56
Qoloqolosheege	"	57
Aakhiro	"	59
Ridu gar leh riyuhuna gar leh	"	60
Iskaa wax u qabso	"	62
Webiga Jubba	"	64
Booqashada	"	65
Soonka	"	66
Mashaqeyste	"	67
Istaageeridda	"	68
Magacuyaalladan baro	"	70
Dhaqanka geela	"	71
«Waa» iyo «baa»	"	71
Riiyo dheri la'aan	"	73
Xoolaraaca	"	75
Calanyahow ha dhicin (hees waddani ah)	"	76
Dhilmaanyo (kaneeco)	"	78
Garsoore	"	79
Intaad wax falin ka fiirso	"	80
Ilaalinta qaunuunka	"	81